№ 8 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . 10 ռուբ.
Կէս տարին . . . 6 ռուբ.
Ամսական . . . 1 ռուբ.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . 12 ռուբ.
Կէս տարին . . . 7 ռուբ.

«ՀՈՐԻԶՈՆ»-ի գրասենեակը խնդրում է 1916 թ. համար բաժանորդագրուել ցանկացողներից, մեր աշխատանքներին դիւրութիւն տալու համար ՕՐ ԱՌԱՋ ԳՐՈՒԵԼ և չսպասել անպատճառ մինչև տարւայ վերջը:
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ
Հասցէ փոխելու համար պէտք է ուղարկել 40 ԿՈՊԷԿ (կարելի է և մարկաներով) և հին հասցէն, առանց որի դիմումները կը թողն ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ.

ՀՈՐԻԶՈՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ 1916

ԱՌԱՆՁԻՆ №-Ը ԱՄԵՆ ՏԵՂ 6 ԿՈ[Պ.]

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ ԱՄԵՆ ԼԵԶՈՒՈՎ.—1-ին երեսի վրայ տողին (պետիտ) 10 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 20 կոպ., 4-րդ երես 5 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 10 կոպ.
ԱՊԱՌԻԿ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԵՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒ[ՈՒՄ]

Խմբագրութիւնը բաց է 9—3 ժամ., գրասենեակը 9—2 ժ. ցերեկ. և 6—8 ժ. երեկ.
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԽՄԲԱԳՐԻ ՄՕՏ՝ ժ. 2-ից մինչ[և]

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція Газеты „Оризонъ" Сололакская ул., № 6, кв. 1, Телеф. № 15—57
կամ Tiflis (Russie, Caucase), Redaction „Horizon"

ԲԱՑՈՒԱԾ Է 1916 ԹՒԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

„ՀՈՐԻԶՈՆ"

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹԻ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԿՈՎԿԱՍԻ ԵՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

12 և 11 ամիս	10 և 9 ամիս	8 ամ.	7 ամ.	6 ամ.	5 ամ.	4 ամ.	3 ամ.	2 ամ.	1 ամ.
10 ռուբլի	9 ռուբլի	8 ռբ.	7 ռբ.	6 ռբ.	5 ռբ.	4 ռբ.	3 ռբ.	2 ռբ.	1 ռբ.

Արտասահման տարեկան 12 ռ., կէս տարին՝ 7 ռուբլի

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՈՒՈՒՄ

Կարելի է վճարել նաև մաս-մաս. տարւայ սկզբին 4 ռուբ., մայիսի 1-ին 4 ռուբ., սեպտեմբ. 1-ին 2 ռուբլի: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել 40 կոպ. (կարելի է մարկաներով) և հին հասցէն, առանց որի դիմումները կը թողն անհետեւանք:

Յատուկ թղթակիցներ կունենանք Պետրոգրադում, Մոսկուայում, Նոր-Նախիջևանում, Թէհրանում, Թաւրիզում, Վանում, Եւրոպական և Ամերիկական խոշոր կենտրոններում և Կովկասի բոլոր անկիւններում:

ՕՐՈՒԱՅ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՆՑՔԵՐԸ

Ռուսաց արեւմտեան ճակատում փոփոխութիւններ չկան:—Կովկասեան ճակատում ռուսները շարունակում են նեղել թիւրքերին, գերիներ վերցնելով:

Եգիպտոսում անգլիացիները յարձակում գործելով վառել են սենուսի ցեղի բանակատեղը և ցրել թշնամուն:—Միջագետքում մի քանի ժամւայ զինադադար է եղել անգլիացիների և թիւրքերի միջև վիրաւորները հաւաքելու և սպանուածները թաղելու համար:

Բալկաններում ֆրանսիական 32 օդանաւ ռմբակոծել են թշնամու բանակատեղերը Գևգելիի և Մոնաստիրի մօտ:

Ֆրանսիական ճակատում կենդանութիւն են ստացել ռազմական գործողութիւնները. գերմանական յարձակումները յետ են մղուած:

«Հորիզոնի» գրասենեակը յայտնում է ի գիտութիւն ԿԱՐՍԻ, ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻ, ԲԱԹՈՒՄԻ բաժանորդների, որ նրանց այլևս թերթ չի բաժանւի գործակալների միջոցով, այլ կուղարկւի պոստով:

ԼԻՐԱ

Յունւարի 13-ից կը սկսւին, իւրաքանչիւր սէանսից յետոյ, յայտնի բելգիացի առաջնակարգ արտիստկուհի և եւրոպ. անմրցելի կենդանիներ վարժեցնող

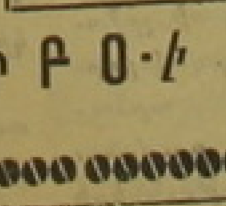

ՌԻՉԱՐԴ ՌԻԲՕ-ի գաստրոլները
582 0—99

—ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐԱՑ ԱԿՈՒՄԲ—
(Ձմեռային սէզն, Միխայլովսկի, 50)

Ակումբի վարչութիւնը խնդրում է պ.պ. անդամներին, թեկնածուներին և Ակումբի մշտական այցելուներին հոգալ

1916 թւի իրենց մուտքի տոմսակների

վերանորոգման համար, մինչև 1916 թւի յունւարի 15-ը:

Նրանք, որոնք մինչև որոշուած ժամանակը չեն վերանորոգել իրենց տոմսերը, 1916 թ. յունւարի 16-ից սկսած կը համարուին Ակումբից կամովին հեռացածներ և պէտք է նորից գրուին որպէս կանդիդատներ համաձայն Ակումբի կանոնադրութեան ընդհանուր հիմունքների (4 կէտ կանոն.):
2—1
43 Գրասենեակը բաց է երեկ. ժ. 8-ից մինչև 10-ը:

„ՀՈՐԻԶՈՆ"-Ի ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒՄ Է
ի գիտութիւն Գրական, Դպրոցական ֆոնդերի, Բարեգործական, Որբախնամ, Հրատարակչական և «Մեղու» ընկերութիւնների, «Թաթաբալա», «Աղբիւր և Տարազ» խմբագրութիւնների, պարսկահայ փախստականների և Հայ Օրիորդների կոմիտէների, որ իր մօտ կան ստացած նրանց հասանելիք գումարներ: Խնդրում է բարեհաճել գրասենեակ ստանալու համար:

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼՈՒՄ
ԲԺԻՇԿ
Պ. Ե. ՐԵԹԵՏՆԻԿՈՎ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՈՑ հիւանդութիւնների.
Հիւանդներին ընդունում է ժամը 3-ից մինչև 5-ը, տներն այցելում է երեկոյեան ժամը 5-ից: Արտիլերեան փողոց, տուն Գեօնջեանցի (Թոլմ Զեասի շարքում):
924 50—38

ԲԵՌԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ.
ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
ՆԵՐՔԻՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը, առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի, բժշկութիւն նաև ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ. Թոքախտի, սրտի և ուրիշ օրգանների քննութիւնը և լուսանկարելը լուսաւորած ՇԱՆԹԱՅԻՆ ՌԵՆՏԳԵՆԻ ճառագայթներով: Ամեն օր 9—1 և 5—7 ժ., կիրակի օրերը 9—12-ը:
Բեհբուտովսկայա 23, հեռ. № 7—92.
1108 25—10

ԻՆՉՈ՞Ւ ԵՆ ԱՏՈՒՄ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԻՆ

Այս հարցը շատ հին է: Ոչ՜ հատորներ կան գրուած թէ գերմանացիներին սիրողների և թէ ատողների կողմից, որոնք աշխատում են գտնել այդ ատելութեան սկզբնապատճառները:

Իրենք, գերմանացիք իրենց յայտնի տնտեսագէտների և հրապարակախօսների միջոցով ընդհանուր ատելութիւնը բացատրում են գերման ժողովրդի բացառիկ յատկութիւններով: Գերման ցեղը, նրանց կարծիքով, բարձր է իր ընդունակութիւններով ու հոգեկան կազմով, նա առաջ է շատ ազգութիւններից թէ իր տնտեսական բարւոք վիճակով, թէ իր կուլտուրայով, թէ վեհութեամբ և թէ գաղափարական ձգտումներով:

Ահա ընդհանուր ատելութեան պատճառները: Ինչպէս չատել ու չնախանձել գերմանացուն, երբ նա օր աւուր աճում է թէ քանակով և թէ որակով, երբ նա ժամերով է հարստանում, երբ նրա երկիրը դառնում է թէ գիտութեան և թէ արւեստի կենտրոն: Ինչպէս կարող են գերման ցեղի վրայ սառնասիրտ նայել օտար ցեղերը, երբ տեսնում են, որ իրենց ազգային նախկին փառքերը մեկ-մեկ անցնում են մի օտար ցեղի:

Ինչ խօսք, որ գերմանացի ազգասէրների այս կարծիքը հալած իւղի տեղ չի կարելի ընդունել: Ատելութեան պատճառները աւելի խորն են, քան ցուցադրում են գերման ցեղի գովողները: Մի ցեղի առանձնայատուկ ընդունակութիւնները կամ բացառիկ հարստութիւնը կարող է մի այլ ցեղի նախանձը շարժել, բայց ոչ ատելութիւն ծնեցնել: Անկասկած, կան հանգամանքներ, որոնք տեղի են տալիս գայրոյթի ու ատելութեան:

Վերջերս մամուլի մէջ երևացին Փ. Շոտլի յօդուածից քաղուածքներ („Вѣстникъ Финансовъ" № 40, 1915 г.) այդ հարցի մասին: Հեղինակը թէև գերմանացի է, բայց աշխատում է անաչառ կերպով բացատրել ատելութեան պատճառները, քննադատաբար վերաբերւելով ամեն մի բնորոշ երևոյթի: Կարծելով որ հետաքրքրական կը լինի հայ ընթերցող հասարակութեան համար այս հարցի բացատրութիւնը, առաջ ենք բերում նրա կարծիքները:

Ամենից առաջ սխալ է այն կարծիքը, որ գերմանացիներին ատում են նրանց հարստութեան համար: Ամերիկացիք, անգլիացիք, նոյն իսկ ֆրանսիացիք համեմատաբար աւելի հարուստ են, բայց մարդկութիւնը չունի նրանց հանդէպ այն ատելութիւնը, որպիսին տածում է դէպի գերմանացին: Իրենց՝ գերմանացիների ստատիստիկական տեղեկութիւնների համեմատ, Գերմանիայի տարեկան եկամուտը մօտաւորապէս հասնում է 50 միլիարդ ֆրանկի, իսկ Անգլիայինը—60 միլիարդ ֆրանկի: Հետեւապէս հարստութիւնը չէ ատելութեան պատճառը:

Չի կարելի ասել, որ գերմանացու խոշոր առևտրական շրջանառութիւնն է ատելութեան պատճառը:

Եթէ աչքի անցկացնենք Գերմանիայի ներքին և արտաքին առևտուրը, կը տեսնենք, որ Գերմանիան աւելի շատ ապրանք է ստանում օտար երկրներից, քան թէ ինքն է արտահանում:

Հետեւապէս այս պատճառն էլ է անհետանում:

Պատկերը միանգամից փոխւում է, երբ մենք ուշք ենք դարձնում ապրանքների տեսակների վրայ: Այստեղ պարզ երևում են ատելութեան պատճառները:

1913 թ. Գերմանիայի արտահանման ապրանքների 64°/₀-ը եղել են գործարանային ապրանքներ, իսկ 36°/₀-ը միայն հում նիւթ: Ընդհակառակը, նրա գնած ապրանքների 15°/₀-ը եղել է միմիայն գործարանային ապրանք, իսկ մնացած 85°/₀-ը հում նիւթ:

Ահա այս հանգամանքը շատ նշանակալից է, ուստի և պէտք է սրա վրայ դարձնել առանձին ուշադրութիւն:

Եթէ մի երկրի աշխարհագրական դիրքն այնպէս է, որ նա յարմար է հողագործութեան, կամ եթէ հարուստ է հանքերով, ոչ ոք չի կարող զարմանալ ու վրդովւել, քանի որ դա երկրի բնական կազմութիւնն է: Կարելի է ցաւել, թէ ինչու այս ինչ տեղում ջուր չկայ, կամ նաւթի հանք, կարելի է ցանկանալ պղնձի կամ քարածուխի հանք ունենալու որևէ երկրամասում, իսկ ատել ու զայրանալ այն տեղի վրայ, ուր այդ բնական հարստութիւնները կան՝ չի կարելի, որովհետև մարդկային ույժից վեր է ստեղծել բնական հարստութիւն: Ատելութեան ու զայրոյթի տեղ չի մնում, երբ օտար տեղից ստացւում է նաւթ, քարածուխ կամ մի այլ հանք, երբ տեղումը չկայ: Ընդհակառակը մարդկութիւնը գոհ է և ուրախ, երբ կարողանում է բաւարարութիւն տալ իր պահանջներին, թէկուզ օտար տեղի ապրանքներով:

Ուրիշ հարց է, երբ օտար տեղից ստացւում է գործարանային ապրանք: Այս հանգամանքը կարող է ատելութիւն սաղմել: Ինչու:

Վերցնենք օրինակի համար Ռուսաստանը: Ամենքիս համար պարզ է, որ Գերմանիայից ստացուած ապրանքների ամենամեծ տոկոսը յաջողութեամբ կարելի էր ստանալ մեզ մօտ, Ռուսաստանում: Դեռ աւելին, բոլորս էլ գիտենք, որ գերմանացին հում նիւթերը գնում է մեզանից, տանում իր գործարանների մէջ մաքրում, յղկում, գործարանային պատրաստի ապրանք դարձնում և ապա նորից բերում մեզ մօտ, Ռուսաստան ու կրկնակի, եռակի գներով ծախում:

Գիտենք այդ ամենքս, գիտենք ու զայրանում ենք, բայց և այնպէս դարձեալ ապրանք ենք գնում նրանցից: Ինչու.—որովհետև նրանց տուած ապրանքը լաւ է, գործնական, մեր ճաշակին յարմար, որոշ դէպքերում էլ էժան, եթէ այդ է թելադրում շուկայում տեղի ունեցած մրցութիւնը:

Պատրաստի գործարանային ապրանք վաճառողի համար անհրաժեշտ է դիմել հազար ու մի տեսակ ռեկլամների: Նա պարտաւոր է, իր ապրանքը ուրիշ ֆիրմայի համանման ապրանքից ջոկելու համար վարժեցնել սպառողին իր ապրանքի փաթեթին, ձեւին, քանակին ու որակին. ստիպուած է ունենալ ապրանքի վրայ իր գործարանի կամ առևտրական անունը, մարկան: Այն հանգամանքը, որ Գերմանիան մեծ մասամբ վաճառում է գործարանային ապրանք և ուրեմն ստիպուած պարտաւորւում ունենալ ռեկլամների միջոցով գնորդներին ծանօթացնել իր ապրանքի հետ, միանգամից աչքի է ընկնում:

Առևտրական աշխարհը շատ ապրանք է վաճառում Գերմանիային, բայց որովհետև նա տալիս է հում նիւթեր՝ փայտ, հաց, մետաղն, բամբակ և այլ երկրագործական բերքեր, գերմանական ժողովրդական լայն խաւերը այնքան էլ ծանօթ չեն այդ առևտրական կապի հետ, որովհետև հացի, մսի, փայտի և այլն պիտոյքների վրայ չէ գրած նրանց որտեղից ստացուած լինելը: Այլ է, երբ մենք մտնում ենք Ռուսաստան. այստեղ ամեն մի սրճարանում, ամեն մի դեղի, ամեն մի մեխալ նիւթի, ամեն մի երկրագործական մեքենայի նախշը մասնիկի վրայ անգամ գրուած է գերմանական ֆիրմայի անունը և սովորական սպառողը, որ գործ չունի ստատիստիկական տեղեկութիւնների հետ, կարծում է թէ Ռուսաստանը աւելի շատ ապրանք է գնում Գերմանիայից, քան թէ ինքն արտադրում:

Այն հանգամանքը, որ Գերմանիայի ծախած ապրանքները ամեն տեղ կարելի է արդիւնաբերել, ստեղծում է մի մրցութիւն օտար երկրների... Գերմանացի արդիւնաբերողին հարկաւոր է ունենալ աշխարհի ամեն ծայրում որոշ մասնագիտական կրթութեամբ, տեղական լեզուներ գիտցող ու վարժ մարդիկ, որ կարողանան արդիւնաբերած ապրանքը ցոյց տալ, ապացուցանել, որ իր ապրանքը և էժան է լաւ:

Եւ ահա նրանց շրջիկ գործակալները, վոյաժորները, ընկած ամբողջ աշխարհ, առաջարկում են իրենց ունեցած ապրանքները:

Գերմանացի վաճառականը լաւ հասկացել, որ առևտրականների գալ կամաց կամաց անցնում է, որ վաճառականութեան համար հարկաւոր են նոր տեսակի գործօններ, որոնք կարողանան ամենախուլ ու յետ ընկած տեղերում անգամ ցոյց տալ իրենց ապրանքը: Գերմանացի արդիւնաբերողը գիտէ այժմ, որ իր հարկաւոր է ունենալ նոր տեսակի առևտրի միսիոնարներ, որոնք խօսք ու աւետարանի փոխարէն, ապրանքների նմուշները ձեռքին պիտի ծանօթացնեն իրենց ֆիրմայի առաւելութիւնն ու վստահելիութիւնը:

Եւ գերմանացի շրջիկ գործակալը յաջողութեամբ կատարում է այդ դժուար պարտականութիւնը: Ամեն մեծ վաճառական կասէ, որ այդ գերմանացի վոյաժորը գործում է յամառութեամբ և եթէ համոզուած է, որ գործ ունի մի վստահելի ֆիրմայի հետ, կանգ չի առնում ոչ մի միջոցի առաջ. Նա ընդունակ է ժամերով ու օրերով գովել ու ցոյց տալ իր ապրանքը, մինչև որ առևտրականը ձանձրոյթից մի բան պատուէր տայ, գլխից հեռացնելու համար:

Անգլիացի վաճառականի հետ գործ ունենալը հաճելի է: Նա ազնիւ է, նրա խօսքը խօսք է, նա մանրակրկիտ ու բծախնդիր չէ երբեք: Նա աշխատում է փոքր վաստակել, բայց չի զլանում այդ բաւականութիւնից գիմացինին մարդուն: Այլ է գերմանացին. Նա շնորհիւ իր անչափ եռանդի ու անդադար աշխատանքի, ձգտում է արդիւնաբերել և թէկուզ քիչ շահով շատ վաճառել: Նա հաշիւների մէջ մանրակրկիտ է ու կոպէկները հաւաքում: Նրա տենչանքն է, ինչ գնով որ լինի, գրաւել շուկայ: Անգլիացի վաճառականը հպարտ է իր դիրքի մէջ. Նա աշխատում է գնողին թելադրել անգլիական ճաշակը, ընդհակառակը գերմանացի վաճառականը աշխատ[ում]

ԲԺԻՇԿ
Բ. Գ. ՆԱՐԻՄԱՆՈՎ
Վեներական, կաշի, սիֆիլիս և սեռաց հիւանդութիւններ: Բուժումը «606» և «914» պրեպարատներով: Հիւանդների ընդունելութիւնը ամեն օր երեկ. ժ. 5½-ից մինչև 8-ը: Միքայէլեան փող., № 33,
38 100—3

Թիֆլիսի ակնաբուժարանի աւագ օրդինատոր բժշկուհի
ՍՈՖԻԱ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ
Ընդունում է ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ունեցողներին ամեն օր 1½—3 ժամը: Սերգէեւսկ. փող. № 1, հեռախօս 16—67
932 50—48

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ ԵՒ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ
ԿԵՕՆՋԵԱՆ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԻ
Պլոմբ. ոսկուց, արծաթից, ֆարֆորից. ատամի հեռ. առանց ցաւի: Արհեստ. ատամներ ոսկուց (առանց քիմքի) և կաուչուկից՝ կատարելագործուած մեթոդով:
Ընդուն. 10—2-ը ցեր., 4—7 երեկ.: Լերմոնտովսկայա փող., № 1, մուտքը պերէուլկից: 100—70 727

ԲԺԻՇԿ
Շուշանիկ Նարաքեան
Ընդունում է հիւանդներ
Կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան մասնագէտ: Ընդունելութիւնը ամեն օր ցերեկւայ 1—2 ժ. երեկոյեան 4—6 ժամը: Սոլոլակ, Ռտիշչևսկայա փող. № 1.
705 Հեռախօս 10—58: 100—54

ԲԺԻՇԿ
Ղ. ՄԱՏՈՅԵԱՆՑ
Ընդունում է հիւանդներ
ՆԵՐՔԻՆ եւ ԵՐԵԽԱՅՈՑ ՀԻՒԱՆԴ.
Ամեն այն օր, բացի կիրակի օրերից, երեկոյեան 5—7-ը:
Սոլոլակ, Լերմոնտովսկի փող. № 23.
865 50—32

ԲԺԻՇԿ
ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը, մասնաւորապէս կոկորդի, քթի, ականջի հիւանդութիւններով:
Առաւօտ. ժամը 10—12-ը:
Երեկոյեան » 5—7-ը
Бебутовская ул., № 26. 3-րդ գիմնազիայի կողքին:
849 50 40

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Թիֆլիս, 14 յունուարի

ՀԱՅԱՍԷՐԻ ՅԱՍՈՒՄՆԵՐ

—

Այս տխուր օրերում, երբ բախտը խպառ երես է դարձրել մեզանից, երբ ներկան լի է ապագայի ցաւոտ մտահոգութիւններով,—մեր աչքերը ուղղւում են երբեմնապէս դէպի Արեւմուտք, դէպի Փարիզ և Լոնդոն, ուսկից կարօտով սպասում ենք քաջալերող ձայներ և բարեկամական հրահանգներ։

Եւ ձայները լսւում են անդադար, Եւրոպան միանգամայն անտարբեր չէ դէպի մեր մեծ աղէտը—ինչպէս նաև Ամերիկան—հոչակաւոր հայասէրները արձակում են շարունակ իրենց անզօր հեցասուածի աղաղակները, կատարւում են դրամական հանգանակութիւններ Լոնդոնում, Փարիզում, Շւէյցարիայում, Ամերիկայում, Փարիզեան հանգանակութեան գլուխ է անցել ինքը «Մարդկային Իրաւանց Դաշնակցութիւնը», կոչեր են հրատարակւում ստորագրութեամբ անւանի քաղաքացիների, Անատոլ Ֆրանսի, Վիքտոր Բերարի, Ֆերդինան Բիւյիսսօնի և այլն։ Բայց մի ձայն հնչում է ամենից ուժեղ ու ամենից ցաւկոտ—Լորդ Բրայսի ձայնը—հնչում է նոյն Թայմզի ափերից, ուր երբեմն Գլադստոնն էր Թիւրքական գազանութիւնների առթիւ իր ցասման որոտներով դղրդացնում բազմամարդ լսարանները։

Գլադստոն չկայ այլևս, ինչպէս որ չկան Ժօռէս, Պրեսսանսէ, Բ-ինկեառ, Լինչ, Ալբէր Վանդալ և ուրիշներ… Նօսրացել են շարքերը մեր վեհանձն պաշտպանների, որոնք այնքան պէտք էին մեզ այս տխուր օրերում և մանաւանդ մօտիկ ապագայի հաշւեյարդարի միջոցին։

Գլադստոն չկայ, բայց կայ նրա ընկերն ու գաղափարակիցը,—Ջէյմս Բրայս։ Նրա պէս ջերմ ու խանդավառ պաշտպան հայ ժողովրդի ու դատի, նրա պէս անհաշտ թշնամի օսմանեան հօրդայական կայսրութեան, նրա պէս համոզւած, որ «հայ ժողովուրդին ծառայել—ասել է ծառայել քաղաքակրթութեան»։

Հայկական դատի պաշտպանութիւնը Բրայս ընդունել է, իբրև մի սուրբ կտակ իր մեծ ընկերոջ և մեր սև օրերում, երբ Թիւրքական եաթաղանի հետ գործում էին հայ ազգի դէմ նաև վարձկան գրիչները Եւրոպայում, ձգտելով բարոյապէս սպականւած ու անանկ յայտարարել այդ ազգը—լօրդ Բրայս բեմ էր գալիս և իր հեղինակաւոր պաշտպանութեան տակ առնում «Հայաստանի ազնիւ գիւղացիութիւնը» *)։

Այսօր էլ նա 76-ամեայ հասակում մարմնացած բողոք է և ցասում. նրան տեսնում ենք պարլամենտի ու մամուլի և հրապարակային ժողովների մէջ, ուր անհնարին ճիգ է թափում ստեղծելու ուժեղ հոսանք ի նպաստ հայ դատի։ Օքանչելի է նրա վերջին ճառը լօրդերի պալատում։ Գլադստոնեան աւանդների պատկառելի ներկայացուցիչը նոյն Գլադստոնի բառերով է խօսում Թիւրքերի հանդէպ,—«Պէտք է, ասում է նա,—որ դաշնակիցները վերջ դնեն Թիւրքիային, իբրև մեծ պետութեան և դուրս վանդեն Թիւրքերին դէպի այնտեղ, ուսկից եկել են նրանք»…

Ապա Մեծ Տերունու հոգևոր ժառանգը պահանջում է, որ պատերազմից յետոյ խճճանաւորութիւն տրւի հայերին։ Ինչ փոյթ, թէ հայութիւնը կոտորել ու ցիր-ցան է եղել… «Կարգը վերականգնելուց և Թիւրքերին ու քրդերին անհաս դարձնելուց յետոյ—ասում է Բրայս—երկրագնդի բոլոր ծայրերից դէպի ինքնավար Հայաստան կը դիմեն նրա վտարանդի զաւակները»։ Հայ ազգը, ասում է նա, ցոյց է տւել դարերից ի վեր թէ հրաշալի կենսունակութիւն, թէ մտաւոր ու վարչական ընդունակութիւններ և թէ հոգեկան արիութիւն, որ այսօր եա արտայայտւում է նրա ընդարձակ կամաւորական շարժման մէջ։ Հայերի ինքնավարութեամբ կը ստեղծւի Փոքր Ասիայի կենտրոնում մի պետութիւն, որ խաղաղութեան ու կուլտուրական առաջադիմութեան պատւար կը հանդիսանայ… Եւ ինքնավար Հայաստանը պէտք է անհրաժեշտաբար ելք ունենայ դէպի Միջերկրական ծովը, այլապէս կը խեղդւի… Սերբիայի նման։

Ահա, թէ ինչ սրտապնդող հեռանկարներ է նշմարում լօրդ Բրայս։ Եւ նա կը հնչեցնէ իր ձայնը մինչև գերեզման, մեծն Գլադստոնի պէս։ Նրա ցասումի շանթերը կուղղւեն միշտ՝ ոչ միայն մեր գազանաբարոյ դահիճների դէմ, այլ և ընդդէմ Անգլիայի, իր մեծ հայրենիքի, որ պատմական մի նշանաւոր ճգնաժամում—1878-ին աններելի ոճիր է գործել լօրդ Բիկօնսֆիլդի չարաղէտ ձեռքով—ոճիր ընդդէմ հայութեան ու մարդկութեան, որովհետև արգելք է եղել Թիւրքիոյ յօշոտման, պաշտպան է կանգնել օսմանեան երկրի ամբողջութեան և թոյլ է տւել, որ յաջորդէ թալանի ու բնաջնջման քաղաքականութիւնը Հայաստանում։

*) Իր սեփական բառերն են։

է յարմարել սպառողի ճաշակին։ Ահա այս հանգամանքն է մասամբ գերմանական վաճառականութեան զարգացման շատ պատճառներից մէկը։

Առեւտրական տեղիք է տալիս և այն հանգամանքը (մանաւանդ մեզ մօտ Ռուսաստանում), որ գերմանացուն տեսնում ենք ամենայայտնի և չաղ պաշտօնների մէջ։

Շնորհիւ գերմանացոց անդուլ աշխատանքի, նեղ մասնագիտական կրթութեան ու հասատարմութեան՝ նրանք իրենց ձեռքն են ձգել ամենալաւ բանկերի դիրեկտորների, գործարանների վերակացուների, ասեղ վարպետների և այլ լաւ պաշտօնները։

Ահա մի շարք պատճառներ, որոնք առաջ են բերում դէպի գերմանացիներն ատելութիւն ու զայրոյթ. ահա մի շարք փաստեր, որոնք մասամբ պատճառ դարձան ներկայ արիւնահեղ պատերազմին։

Ե. Քարտէզեան

Մոսկվա

ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—

Թեհրան, 28 դեկտեմբ.

Կուրսի փոփոխութիւնը նկատելի է համարեա ամեն դէպքում և ամեն քայլափոխում։ Նախկին գերմանօֆիլներն այժմ համակրութեան ջերմ պաշտպաններ են դարձել, պատերազմի երբեմն կատաղի քարոզիչները՝ այժմ բառ չեն գտնում դատապարտելու չէզոքացի սպաների և գերմանական ինտրիգների զոհ դարձած դեմոկրատների հայրենադաւ գործունէութիւնը։ Զանազան վայրերի այն հոգևորականութիւնն ու ժողովրդի ներկայացուցիչները, որոնք բողոք-հեռագրերով սպառնալիքներ էին կարդում կառավարութեանը՝ ռուս-անգլիական դիպլոմատիայի կողմն հակւելու ցանկութեան առթիւ, որոնք կրօնական անմնամեծ սրբապղծութիւնը էին համարում խզւած Թիւրքիայի թշնամիների հետ դաշնակցելը, այժմ փոխելով հեռագրերի տոնը, բուռն յարձակումներ են կատարում «այն մի խումբ չարամիտների» վրայ, որոնք ցանկանում էին Ռուսաստանի հետ ունեցած դարաւոր բարեկամութիւնը խախտել Ցոցրոբելով կառավարութեանը պատժի ենթարկել չարամիտներին, տրամադրել հեռագրների մեկ-գծորէն հակառակ հեռագրերի ուղարկողները խնդրում են նոյն ստորագրողները խնդրում են կարելին չափ շուտով հարթել Թիւրքիաների բարեկամութիւնները և սրտագին յարաբերութիւնները վերահաստատել հաբեան պետութիւնների հետ։

Բնորոշ է մանաւանդ Սպահանի հեռագիրը։ Նախ այն տեսակէտից, որ այնտեղի ներկայացուցիչները յայտնում են, թէ միշտ էլ հնազանդ են եղել կառավարութեան և այժմ էլ ենթակայ են ներկայ կաբինէտի հրահանգներին։ Սրանով նրանք, ի փաստ նախկին կաբինէտի, գուցէ և անգիտակից, մի խոստովանութիւն են անում և այն տրամաբանական կարծիքը կազմել տալիս, որ ամբողջ իրադարձութիւնները կատարել են կառավարութեան հրահանգով։

Հեռագիրը ուշագրաւ է նաև այն տեսակէտից, որ ներկայացուցիչները խնդրում են կառավարութիւնից—որին դեռ մի քանի օր առաջ ճանաչել չէին ուզում—միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի ռուսական զօրքը Սպահան չըմտնի։

Ինչ ասել կուզի, որ վերաբերմունքի փոփոխութիւնը խիստ զգալի է նաև մամուլի մէջ։ Շանթալից, պատերազմաշունչ խմբագրականներ տեղ թերթերը լոյս են տեսնում ոչ միայն առանց առաջնորդողների, այլ և չափազանց ծիծաղելի գովասանքներ են շռայլում նախկին թշնամի համարւողների հասցէին։

Վերաբերմունքի այս փոփոխութիւնը, ի հարկէ, հետևանք է ռուսական զօրքերի գործողութիւնների։ Սակայն այստեղ կառավարութեան գործելակերպն ու հրամաններն էլ իրենց որոշ դերն ունին։

Ցայտնի է արդէն, որ կառավարութիւնը զինւորական գիսցիպլինի տեսակէտից մեկնելով, վերջին շարժումներին մասնակցելու մէջ մեղաւոր չի համարել ժանդարմներին։ Ցանցաւոր գտել է նրանց ղեկավարներին և նրանց պաշտօնազուրկ արել։

Այսպէս առաջնորդւելով հանդերձ, նա՝ հիմնւած նախկին կառավարութեան ազդարարութեան վրայ, ծառայութեան մէջ ընդունելի է համարել այն ժանդարմներին, որոնք մինչև որոշ ժամանակ յայտնի տեղում կը գտնւէին և հնազանդութիւն կը յայտնէին կառավարութեան։ Այժմ պայմանաժամը լրացած և ըմբոստներին պաշտօնից հեռացած համարելով, հրահանգել է ժանդարմերիայի նոր շէֆին բիւջէ կազմել հնազանդ ժանդարմների ռոճիկների վերաբերմամբ։ Ըստ այդմ 10 հազար թուման էլ նրանց հետևեալ ռոճիկների համար է վճարել։

Ծառայութեան մէջ գտնւող ժանդարմներ այժմ միայն Թեհրանում մնացողներն են կազմում։ Եւ նոր կառավարիչ Նիստրօէմը մինչև այժմ էլ սահմանափակւել է նրանցով և վարկարեկ չլինելու մտահոգութեամբ ոչ մի ձեռնարկ չի արել գաւառների ժանդարմների վերաբերմամբ։ Այս վերջին աշխատանքը կառավարութեան վրայ է թողել։

Կառավարութեանը յայտնած հնազանդութեան հետևանքով Սպահանի ժանդարմների նոր կառավարիչ է նըշանակւել Էրիկսոնը, որ Ֆարսից արդէն տեղ է հասել։ Սպահանի նախկին կառավարիչ Զիլանդէրը, լոյսել ընթացք բռնելուն համար, իր ստորադրեալներից ձերբակալւելով Արաքէ է տարւել։ Նրա տունը թալանւած և գըրասենեակը այրւած է ժանդարմների ձեռքով։ Նոյն ժանդարմների միջոցով կողոպտման է ենթարկւել տեղական անգլիական բանկը, որ մինչ այդ անփաս էր մնացել Զիլանդէրի հսկողութեան շնորհիւ։

Ինչպէս Սպահանի, նոյնպէս և Քիրմանի և Եզդի բանկերի կողոպտման ամբողջ պատասխանատուութիւնը կառավարութիւնը գցում է տեղական նահանգապետների վրայ, որոնք ոյժ ունենալով հանդերձ անփոյթ են գտնւել թալանի առաջն առնելու։ Տւած բացատրութիւնների մէջ նահանգապետները այն պատճառաբանութիւնն են բերում, որ իրենց ձիաւորների թիւը շատ չնչին է եղել գերմանացիների ոյժերի հանդէպ, ուստի ստիպւած են եղել տեղի տալ և միջամտել։

Անչուշտ նոյնպիսի բացատրութիւն կը տան Շիրազի այն ղեկավարները, որոնց դրդումով կողոպտւել է Ենթարկել նախկին փոխ-նահանգապետ Ղաւամէլ-Մոլքի տունը և հարուստ կահ-կարասին աճուրդի դրել։ Կառավարութիւնը մէկից աւելի հեռագրերով հաղորդել է Շիրազ, ժանդարմների միջոցով փոխ-նահանգապետ ընտրւած Նասիրէլ-Մոլքին, որ նրան չի ճանաչում այդ պաշտօնի մէջ։ Միաժամանակ խորհուրդ է տւել ապագայի ծանր հետևանքներից խուսափելու համար հրաժարւել ապօրինաբար ստանձնած պաշտօնից և միջոցներ ձեռք առնել քաղաք վերադարձնելու Ղաւամէլ-Մոլքին, որը միայն մնում է իբրև փոխ-նահանգապետ։ Նոյնպիսի յորդորներ տրւել են նաև ժանդարմներին ու ազգաբնակութեան ներկայացուցիչներին։

Մուջահիտները, սակայն, արգելելով այդ հեռագրերը, հեռագրատան կառավարչից բռնութեամբ կեղծ հեռագրեր են վերցնում, որոնցով կառավարութիւնը իբր թէ հաստատում է Նասիրէլ-Մոլքի ընտրութիւնը և մի քանի ցեղապետների հրահանգներ տալիս աջակցելու նրան։ Առ այժմ ոչ մի լուր չկայ Ղաւամէլ-Մոլքի ծրագրների մասին։ Այսքանը յայտնի է, որ նա քաղաքից դուրս է գտնւում և մի քանի ցեղապետների հետ բանակցութեան մէջ է։ Մարգարէ չպէտք է լինել գուշակելու համար, որ նա պատրաստւում է աւելի մեծ ոյժերով քաղաքի վրայ յարձակւել վրէժը լուծելու համար։ Ամեն պարագայում տուժողը խեղճ ազգաբնակութիւնն է։

Թեհրանից Շիրազ մեկնած նահանգապետը Սպահան է հասել և առայժմ այնտեղ մնում է։ Նրա պահակախումբը կազմող ժանդարմներն իրենց ղեկավար շւեդացի սպայ Փաւսէթի հետ թողել են նրան և պաշտամների կողմն անցնելով դէպի Բրուջերդ են գիմել։

Այնտեղ էին դիմում վերջերս ապստամբները (մուջահիտների և ժանդարմների խմբերը) և թւում էր թէ նրանց կենտրոնը Բրուջերդն է կազմելու։ Ռուսական զօրքի դէպի Սուլթանաբադ շարժւելու մէջ վտանգ տեսնելով, այժմ կենտրոնը փոխել և Քիրմանշահ են դարձել։ Այժմ ամեն կողմից Քիրմանշահ են համախմբւում. այնտեղ են գնում նաև գերմանացիք և Սպահանից հեռացած մուջահիտ-ժանդարմների մի մասը։

Որ Քիրմանշահն էլ վտանգից զերծ չէ ռուսական զօրքի Քանգաւարի մօտ գտնւելու պատճառով, դա անկասկած է, բայց թւում է թէ Քիրմանշահը մի այլ ապահովութիւն է ներկայացնում։ Պէտք է կարծել, որ հաստատ է թըրքական զօրքի Քիրմանշահ գալը։ Թէ որքան է նրանց թիւը, յայտնի չէ, բայց թւում է ճշմարիտ 3 թնդանօթով խմբի տեղ հասնելը, որի յուսով էլ մուջահիտ-ժանդարմներն այնտեղ են դիմում մի ուժեղ դիմադրութիւն նախապատրաստելու համար։

Ռուսական զօրքերի շարժումները ցոյց են տալիս, որ աւելի կարևորութիւն է տրւում այդ կէտին և դէպի Քաշան և Սուլթանաբադ յառաջխաղացութիւնը դադարեցնելով ոյժերն Համադանի շրջանն են կենտրոնացնում Քիրմանշահը հարւածելու համար։

. . . .

. . . .

Ե. Լ մ.

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

ԳԼԽ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻ ՇՏԱԲԻՑ

12 յունուարի

Արեւմտեան ճակատ.—Մեր արտիլերիան աջողութեամբ ռմբակոծում էր գերմանացիների դիրքերը Դւինա գետի շրջանում, Ֆրիդրիխշտադից ներքև։ Յունւարի 11-ին թշնամու մի օդանաւ Դւինսկ քաղաքի վրայ երկու ռումբ ձգեց. սպանւած է մի կին։ Սմիլտիչկի գիւղի շրջանում, Բոգինսկոէ լճի արևմտեան կողմը գերմանացիները յարձակւում են գործում Ստրիպա գետի ճակատի վրայ և տեղի է ունենում թնդանօթամարտ։ Նկատւած է, որ թշնամին նորից թռուցիկներ է թափում մեր դիրքերի վրայ օդապարիկներից։ Ստացւած տեղեկութիւնների համաձայն, գերմանական մի դիւիզիայի շրջանում հակառակորդների շարքերում կան մեծ թւով ստրից սաստեններ և շատերն այնքան խիստ, որ հարկադրւած են եղել նրանց արձակել ծառայութիւնից և ուղարկել հայրենիք։

Կովկասեան ճակատ.—Էրզրումի շրջանում մենք շարունակում ենք նեղել Թիւրքերին, վերցնելով ամեն մի բնակավայրում գերի ասկեարներ։ Մանազկերտի շրջանում տեղի են ունենում մեզ համար աջող ընդհարումներ թշնամու հետևակ և հեծեալ զօրամասերի հետ։

ՏԱՃԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԼՈՆԴՈՆ, 11 յունւ.—Քննելով ռուս բանակի աջողութիւնը, «Վեստմինստեր Գազէթ»-ը ասում է. «Այդ աջողութիւններն անտարակոյս ազդեցութիւն կունենան Միջագետքում պատերազմական գործողութիւնների վըրայ, չնայելով այդ շրջաններն իրարից բաժանող 500 մղոն տարածութեանը։ Թիւրքերն անտարակոյս բոլոր ջանքերը կը թափեն փրկելու համար Էրզրումը, որը ուժեղ մի բերդ է հանդիսանում։ Սակայն ռուսներն իրենց շարժումով յետ են շպրտել Թիւրքերին, և ռուսական արտիլերիան արդէն ռմբակոծում է բերդի մարտկոցները։ Նկատի ունենալով, որ Թիւրքերը անտարբեր չեն կարող մնալ Ասիայում ունեցած իրենց այդ գլխաւոր ամրութիւնը կորցնելու հնարաւորութեան հանդէպ, նրանք ստիպւած կը լինեն թուլացնել իրենց ոյժերը Միջագետքում։

Եգիպտոսում տեղի ունեցող գործողութիւնների մասին հաղորդւում է, որ գնդ. Ուօլլէսի զօրասիւնը յարձակւում է գործել սենուսսի ցեղի բանակատեղի վրայ, վառել է այն և ցրւել թշնամուն։ Մանրամասն տեղեկութիւններ դեռևս չկան։ Միջագետքի

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՍՈԼՈՒՆ, 11 յունւ. — Երեկ ֆրանսիական մօտ 40 օդանաւ երկու խմբի բաժանւած ռմբակոծեցին Մոնաստիրը և Գեգելիի շրջանը, նետելով 304 ռումբ։ Օդանաւերից մի քանիսը, զինւած թնդանօթներով, արտիլերիական հրանօթներ էին արձակում։ Թշնամուն հասցրած վնասը խիստ խոշոր է. ամբողջ բանակատեղեր բոլորովին ոչընչացւած են։ Օդային տորմիղները թնդանօթային կատաղի կրակի ենթարկւեցին, բայց վերադարձան առանց որևէ կորստի։ Այս համարձակ արշաւանքը գործւած է չափազանց աննպաստ եղանակին. օդաչուները թռել են 330 կիլոմետր կողեից փչող քամու ժամանակ, ձիւնածածկ լեռնագագաթների վրայով, որոնց բարձրութիւնը 2,000 մետրից աւելի է։

ՓԱՐԻԶ, 11 յունւ.— Արևելեան ճակատ։ Ֆրանսիական 32 օդանաւերից բաղկացած մի խումբ ռմբակոծեց թշնամու բանակատեղը Գեգէլիի և Մոնաստիրի մօտ. վերջինիս վրայ մեր օդաչուները նետեցին աւելի քան 200 ռումբ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄ

ՓԱՐԻԶ, 11 յունւ.—Երեկոյեան հաղորդագրութիւն։ Բելգիայում, Իզերի գետաբերանի մօտ, Նիւպորտի շրջանում, թշնամին անսովոր կերպով լարւած հրաձգութիւն էր անում՝ արձակելով ոչ պակաս 20,000 ռումբեր։ Ստացւած առաջին տեղեկութիւնների համաձայն, գերմանական հետևակազօրքն ապարդիւն կերպով փորձել է դիմել յարձակման, և կասեցւելով մեր կրակով, չէ կարողացել դուրս գալ խրամատներից, բացառութեամբ մի քանի փոքր խմբերի, որոնք անմիջապէս ցրւել են մեր հրաձգութեամբ։ Բեզենգի, Գեռզասի և Սոէնտարաէի շրջանում նոյնպէս տեղի էր ունենում բաւական ուժեղ թնդանօթաձգութիւն։ Թշնամու զօրամասերը, որոնք փորձեցին անցնել Գեռզասի ջրանցքից, յետ են շպրտւած մեր հետևակազօրքի և գնդացիրների ու արտիլերիայի կրակով։ Արտւայի մեր ճակատում, Արրասից Լանս ճանապարհից դէպի արևմուտք, թշնամին, նախապէս ական պայթեցնելով, փորձեց յարձակւել գործել. սակայն անմիջապէս կասեցրւեց հրացանային կրակով ու ձեռնառումբերով։ Մի ուրիշ յարձակում, մի քիչ աւելի հարաւ, վերջացաւ նոյնպիսի անաջողութեամբ։ Սուասօնից հիւսիս մեր մարտկոցների կրակով քանդւեցին բարձունքների վրայ գտնւող թշնամու խրամատները։ Գոգի ազարակից դէպի արևելք, Ռէյմսի շրջանում, մեր արտիլերիայի կրակով, որին ուղղութիւն էին տալիս մեր հետախոյզ օդաչուները, լրջօրէն աւրւած են գերմանական մարտկոցի թընդանօթները։

ՓԱՐԻԶ, 12 յունւ.— Ցերեկւայ հաղորդագրութիւն։ Բելգիայում գիշերւայ ընթացքում շարունակւում էր թնդանօթաձգութիւնը Նիւպորտի շըրջանում։ Նոր տւեալները հաստատում են, որ երեկ Իզերի գետաբերանի դէմ թշնամու ձեռնարկած յարձակումը յետ է վանւել մեր արտիլերիայի կրակով. ընդամէն գերմանացիները չաջողեցան խուժել, բացի մի կէտից, ուր մի քանի զօրախումբեր մտան մեր առաջամուխ խրամատը, որտեղից նրանք անմիջապէս վանւեցան ձեռնառումբերով տաք կռւից յետոյ, որի ընթացքում նրանք մեծ կորուստներ կրեցին։ Արտւայում, Նեւիլ-Սեն-Վաաստից դէպի արևելք գտնւող մեր դիրքերի վրայ թշնամու ուղղած յարձակումը, որ վերջացել էր կատարեալ անաջողութեամբ, վերսկսւեց նրա կողմից երեկոյեան, աւելի մեծ թափով։ Մի շարք ականներ պայթեցնելուց յետոյ, որոնց ընկերակցում էր կատաղի հրաձգութիւնը, գերմանացիները գրոհներ տւին մօտաւորապէս 1500 մետր տարածութեամբ ճակատի վրայ, որ կազմւում էր Արրասից Լանս և Նեւիլ-Սեն-Վաաստից Տելիւս տանող ճանապարհների հանգոյցի վրայ։ Թշնամին մեր կրակով յետ շպրտւեց դէպի իր զօրաշարքերը։ Երկու կէտերում, ուր մեր հրաձիգ խրամատը քանդւեց ական պայթումով, թշնամին գրաւեց կազմւած փոսերը, որոնց մեծ մասը մենք անմիջապէս յետ վերցրինք։ Վոգեզներում մենք եռանդուն ռմբակոծութեան ենթարկեցինք Բանգեսապտի մօտ գտնւող թշնամու ամրութիւնները։

ՕԴԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԼՈՆԴՈՆ, 11 յունւ.—Մամուլի բիւրոն հաղորդում է, որ գերմանական մի հիդրո-աէրօպլան ցերեկւայ ժամը 4-ին թռաւ Դուվրի վրայ։ Նրա վրայ կրակ բացւեց բոլոր մասնաւոր թընդանօթներից և անգլիական երկու աէրօպլաններ հետապնդեցին նրան։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ, 11 յունւ.— Թիֆլիսի նահանգապետ Ստրախովսկին նշանակւում է Ներկայ գտնւելու սենատում՝ գաղտնի խորհրդականի տիտղոս ստանալով։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ԼԻՈՆ, 11 յունւ.— Հասաւ չեռնոգորական թագաւորն արքայազուն Դանիլի, Պետրի, թագուհի Միլիցայի և շքախմբի հետ։

ՏՈԿԻՕ, 12 յունւ.—Մեծ Իշխանը Կիօտօյում այցելեց ուղղափառ եկեղեցին, թագադրութեան պալատն ու թանգարանը։ Կիօտօի քաղաքագլուխը նւիրաբերեց Մեծ Իշխանին սամուրայների վաղեմի սպառազինումը և մի սուր։ Նորին Բարձրութիւնը քաղաքի չքաւորներին նւիրեց 1000 ռ.։ Ռուսական դեսպանը Կիօտօ մեկնեց հըրաժեշտ տալու Մեծ Իշխանին, որ մեկնում է հայրենական յածանաւով Կօրէից Ցուգան։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ, 12 յունւ. — Սէյսմօգրաֆները Ուպսալում ու Ալիսկօյում նշանակեցին առաւօտեան 8 և 9 ժամ 4 րոպէի միջև ուժեղ երկրաշարժ 2600 կիլոմետր տարածութեան վրայ։

Հասաւ Ֆորդի առաքելութիւնը։ Միաժամանակ ստացւել է նախկին ամերիկեան մինիստր Բրայանի հեռագիրը, թէ նա մեկնում է Ստոկհոլմ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Հայ կամաւորների ընտանիքների օգտին ստացանք Մ. Շաթիրեանի ալբոմի մի օրինակի համար Ե. Գ. Մելքոնեան-Եզեկեանից և Մ. Գ. Մելքոնեան-Եզեկեանից հարիւրական ռ., Օ. Ս. Մորթամեանից, Азовско-Донской Коммерческій Банкъ-ից, Волжско-Камск. Банкъ-ից յիսունական ռուբլի։

digitised by A.R.A.R.@

Մեր մօտի գումարը եղաւ 5200 ռ. և պահւում է առանձին ընթացիկ հաշւով Ռոստով - Նախիջևանի փոխադարձ վարկի ընկերութեան դրամատնում, համար 1898։

Գր. Չալխուշեան

ԳԱՒԱՌԻ ՁԱՅՆԸ

Նոր-Բայազէտի գաւառը համարւում է հայաշատ գաւառներից մէկը։ Նա բաղկացած է գաւառական քաղաքից և 136 գիւղից, որից 53-ը հայկական են, 7-ը ռուսական, իսկ մնացածները թրքական ու քրդական։ Գաւառը բաժանւած է 4 վարչական գաւառակների. գաւառապետի պաշտօն վարում է պարոն Ֆիլիպով. գաւառակները կառավարւում են՝ 2 ռուս, 1 թուրք և 1 վրացի գաւառակապետներ (պրիստաւ)։ Բնակչութեան թիւը հաւասար է 173,000-ի, որից 11,500-ը կամ մօտ 66°/o-ը հայեր են. ամբողջ գաւառում կայ—4000 երկանիւ և 1500 չորսանիւ սայլեր։ Բնակչութիւնը պարապւում է անասնապահութեամբ, թռչնապահութեամբ, ձկնորսութեամբ, բայց չունենալով իր տրամադրութեան տակ բաւականաչափ արօտատեղիներ, առաջնակարգ զբաղմունքը դարձել է կլիմայական պայմաններին չհամապատասխանող երկրագործութիւնը... Արտահանւում է՝ մսացու անասուններ, ձու և ձուկ։

Վարելահողի կողմից գաւառը գտնւում է անբաւարար վիճակի մէջ. այդ կողմը աշնանացանքս համարեա գոյութիւն չունի. լինում է միայն գարնանացանքս։

Նորմալ պայմաններում, միջակ բերքը բաւականութիւն չի տալիս բնակչութեան պէտքերին և կարիք է զգացւում տարեկան 200,000 փութ ալիւրի ներմուծման։ Ներկայումս կարիքը աւելի մեծ է, որովհետև 1915 թ. բերքը պէտք է համարել միջակից ցածր. դեսեատինից ստացել է 40 (մօտաւորապէս 1-ին $2^{1}/_{2}$) փութ ցորեն և այն էլ ամեն մէկ 15 փթից 2 փութ աղբ է ստացւում։

Պատերազմի աւերիչ հետևանքներից զերծ չմնաց և Նոր-Բայազէտի գաւառը, իբրև սահմանին մօտ վայր. նա անտեսապէս չափազանց քայքայւեց։ Ներկայումս այդ կողմը տիրում է անհրաժեշտ մթերքների առասպելական թանգութիւն։ Հացի փութը (Աստւած հաց համարի, գինի է ուղղակի) 8—10 կոպէկ է. ալիւրի փութը 3 ռ. 50 կ.—4 ռ., նաւթը 10—11 կ. նոյնիսկ ցանքի սամէնը 20—24 ռուբ.։

Թանգութեան պատճառները գլխաւորապէս փոխադրութեան միջոցների և աշխատաւոր ձեռքերի պակասութիւնն է։ Սկզբներում Աղստաֆա կայարանից մինչև Նոր-Բայազէտ փութը փոխադրւում էին 30—40 կոպ., իսկ այժմ ոչ պակաս քան 1 ռ. 20 կոպ. և այն էլ մեծ դժւարութեամբ են գտնւում սայլեր։

Մինչև դեկտեմբերի 15-ը գաւառից

. . . . . .

Ականատես

Նոր-Բայազէտ

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՖԼԻՍ

Յունւարի 12-ին առաւօտեան Թիֆլիս ժամանեց Վրաստանի էկզարխ Պլատոնը։ Նորին բարձր սրբազնութեան Կովկասի Փոխարքայի կողմից բերւած գալուստ մաղթելու և դիմաւորելու համար Բալաջար կայարան մեկնեց կամեր-ինկեր Իստոմին։ Թիֆլիսի կայարան էկզարխին դիմաւորելու էին գնացել Կովկասի Փոխարքայ Ն. Կ. Բ. Մեծ Իշխան Նիկոլայ Նիկոլայեւիչը, Փոխարքայի օգնականները և ուրիշ պաշտօնական անձեր։ Էկզարխ Պլատոնը յատկապէս իրեն համար պատրաստւած կառքով, գեներալ լէյտենանտ իշխան Օրլովի հետ, Դոնեան կոզակների գնդի մի վաշտի և Փոխարքայի հենեալ գնդի ուղեկցութեամբ, փողոցների երկու կողմերով կանգնած հոծ բազմութեան միջով և երաժշտութեան նւագածութեամբ ժամանեց Սիոնի Մայր տաճարը, որտեղ բազմաթիւ աղօթողների մէջ կային՝ Մեծ Իշխան Նիկոլայ Նիկոլայեւիչ, Մեծ Իշխանուհի Անաստասիա Նիկոլայեւնան, Միլիցա Նիկոլայեւնան և Իշխան Ռոման Պետրովիչ։ Մաղթանքից յետոյ, էկզարխը Սիոնի տաճարից թափօրով ուղևորւեց դէպի էկզարխատան եկեղեցին. կարճ ժամանակով թափօրին հետևեց Մեծ Իշխան Նիկոլայ Նիկոլայեւիչը։ Էկզարխատան դահլիճում Նորին բարձր սրբազնութեան ներկայացան զինւորական և քաղաքացիական կենտրոնական վարչութիւնների ատենակալները և հոգևորականութիւնը։ Ցերեկւայ ժամը 3-ին, էկզարխը պալատում այցելեց Կովկասի Փոխարքային։

✦ Ամսոյս 12-ին Թիֆլիս ժամանեց ռուս նշանաւոր բանաստեղծ Վալերի Բրիւսովը հայոց բանաստեղծութեան մասին դասախօսութիւն կարդալու։ Կայարանում բանաստեղծին դիմաւորեց Հայոց Գրողների Ընկերութեան վարչութիւնը, որը թարմ ծաղիկներից շքեղ ծաղկեփունջ նւիրեց բանաստեղծի տիկնոջը։ Պ. Վ. Բրիւսովը իրիկունն անցկացրեց բանաստեղծ Յովհ. Թումանեանի մօտ՝ հայ և վրացի գրական մարդկանց և ինտելիգենցիայի շրջանում, ուր և կարդաց կտորներ Վ. Իւանովի թարգմանած «Անուշ» պօէմայից, որ շատ գեղեցիկ տպաւորութիւն թողեց։

✦ Հայոց Կենտրոնական կոմիտէն լուր է ստացել, որ՝ իր լիազօր Մատթէոս Բաղդասարեանը, յունւարի 8-ին Իգդիրում մեռել է բծաւոր տիֆից։ Հանգուցեալը սրանից մի ամիս առաջ կոմիտէի կողմից ուղարկւած էր Ալաշկերտի հովիտը գաղթականներին օգնելու համար, որտեղ և վարակւել էր բծաւոր տիֆով, որին զոհ գնաց։

✦ Առաջիկայ շաբաթ օրը տեղի է ունենալու Հայոց Ազգագրական ընկերութեան հրապարակական նիստը՝ նւիրւած ընկերութեան անդամ երջանկայիշատակ Կարապետ եպիսկոպոսի յիշատակին։ Պ. Մանուկ Աբեղեան պատմելու է հանգուցեալի կենսագրութիւնը և բնորոշելու նրա գրական-գիտական գործունէութիւնը։ Պ. Միսաք Խոստիկեան խօսելու է նրա ուսուցչական և եկեղեցական-բարենորոգչական գործունէութեան մասին։

✦ Կ. Հ. Բ. ընկ. նախագահ պ. Ս. Ցարութիւնեանը խնդրում է մեզ տպել հետևեալը. «Հանգուցեալ բժ. Խաչատուր Նազարբէգեանի վշտալի այրի Սոֆիա Նազարբէգեանը իր անմոռանալի ամուսնու թաղման օրը ուղարկել է ինձ 500 ռ. գործադրելու հանգուցեալի յիշատակին ըստ իմ բարեհայեցողութեան։ Այդ գումարը ես բաժանեցի հետևեալ կերպով. 1) 100 ռ. Կ. Հ. Բ. ընկ. ճաշարանին, 2) 50 ռ. Գայեանեան օրիորդաց դպրոցի չքաւոր աշակերտների ճաշարանին, 3) 50 ռ. գաղթական դպրոցների աշակերտական ճաշարանին, 4) 200 ռ. Հ. Կենտրոնական Կոմիտէին գաղթական երեխաների դպրոցների օգտին և 100 ռ. Զանգեզուրի գաւառի, ուր գտնւում են հանգուցեալի հանքերը, հայոց դպրոցների կրթական կարիքների համար։

✦ Գոլովինեան պրոսպեկտի վրայ՝ Տէր-Մարգարեանի տանը գտնւած «Մի բաժակ թէյ»-ի տունը 1915 թ. դեկտեմբերի 1-ից մինչև 1916 թ. յունւարի 1-ը, թէյ, սուրճ, շոկոլադ և ուրիշ կենսամթերքների վաճառումից մուտք է ունեցել 3,690 ռ. 50 կ., թէյատան կախւած արկղիկների նւէրներից—149 ռ. 63 կ. և կանանց ընկերութիւնից որպէս նւէր—20 ռ.։ Ընդամենը մուտքը եղել է՝ 3,859 ռ. 68 կ., իսկ ելքը—2,412 ռ. 79 կ., զուտ արդիւնք մնում է՝ 1,446 ռ. 89 կ.։

✦ Թիֆլիսի շրջանային դատարանի 1-ին քրէական բաժանմունքի սեսիան մեկնեց Ախալցխա. սեսիայի նիստը նշանակւած է յունւարի 17-ին։

✦ Թիֆլիսի քաղաքացի Ի. Ս. Մանուէլովը 120 ռ. է նւիրել Թիֆլիսի պոլիտեխնիկումի օգտին և խոստացել է նոյն գումարը ամեն տարի նւիրել, քանի ինքը ողջ է։

✦ Յունւարի 12-ին, առաւօտեան ժամը մօտ 11-ին «Օրիանտ» հիւրանոցում, բրաունինգ սիստեմի ատրճանակով ինքնասպանութիւն գործեց բնամիստր իշխան Գ. Գ. Բէհբութեանը։ Ինքնասպանութեան պատճառները յայտնի չեն. ինքնասպանը թողել է մի տոմսակ, որով խնդրում է, որ ոչ ոքի չմեղադրեն իր սպանութեան համար։ Նրա դիակը ուղարկւած է Միքայէլեան հիւանդանոցի անատոմիական բաժանմունքը։

✦ Յունւարի 13-ին Թիֆլիսի բարակներն են մտել հիւանդներ սկարլատինայով—7, դիֆտերիտով—2. առողջացել են սկարլատինայից — 2, դիֆտերիտից—4, մեռել են. դիֆտերիտով—2, որովայնային տիֆով—1. մնում են հիւանդներ. սկարլատինայով—156, դիֆտերիտով—29, բծաւոր տիֆով—24, որովայնային տիֆով—7, կրկնող տիֆով—2, կարմիր քամիով—1, մենգիթով—2։

✦ Ստացանք հետևեալ հրատարակութիւնները.—1) «Արշալոյս», գիրք II, գրական, գեղարւեստական և քննադատական ժողովածու, էջ 30, գինը՝ 25 կոպ., 2) «Վրձին», գրական ժողովածու, I գիրք, էջ 77, գինը՝ 40 կոպ., 3) «Ռահիկ քահանաներին», արտատպած «Հովիտ» շաբաթաթերթից, գրեց Եղիշէ ա. քահ. Գեղամեանց, էջ 82, գինը՝ 30 կոպ., 4) «Տեղեկագիր հայկական հիւանդանոցի», Երևան, տպարան «Կուլտուրա»։

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԵԴԵՍԻԱ.— Ինչպէս արդէն մի անգամ հաղորդել եմ, տեղիս Հայկական կոմիտէն վաղուց հաւաքել է յօգուտ գաղթականների 900 փութ ցորեն, որի առաքման համար ամիսներից ի վեր սպասում է կարգադրութեան։ Այնտեղ մեր թշւառ գաղթական եղբայրները մեռնում են կարօտ մի կտոր հացի, իսկ այստեղ նրանց անունով հաւաքած մեր ցորենը դառնում է մկների բաժին...

— Տեղիս բնակիչ պ. Երեմիա Մատուրեանը իր որդի Ցովսէփի անունով խոստացած մատաղացուն ծախելով, ստացւած փողը ուղարկել է յօգուտ գաղթականների։

— Մի քանի օր առաջ հրդեհից այրւեց գիւղացիներից մէկի տունը, որը ազատել կրակից հնարաւորութիւն չեղաւ։ Տեղիս գիւղապետ պ. Իսահակ Ղազարեանը կարգադրել է գնել մի նոր, մեծ հրդեհաշէջ մեքենայ։

Գ. Գրիգորեան

ՎԵՐԻՆ-ԱԶԱ.— Ինչպէս տեղումս, այնպէս էլ շրջակայ Տանակերտ, Ցղնա, Բաղաբերդ և այլ գիւղերում բուռն տարափոխիկ հիւանդութիւնը երեխաների շրջանում առատ հունձ է անում. բժիշկներ չկան. իսկ սակաւաթիւ թերուս ֆելդշերներն էլ անզօր են ծաւալւող համաճարակի առաջն առնելու։ Իրար յաջորդող անվերջ հարւածներից ջլատւած խեղճ գիւղացին՝ ճարահատեալ սրբերի օգնութեան է դիմում. Ապրակունիսի ս. Կարապետ ուխտատեղւոց խաչը բերել և շրջեցրել են յիշեալ գիւղերում, որպէսզի երեխաներին ազատեն վերահաս մահւան ճիրաններից... Անհրաժեշտ է շուտափոյթ օգնութիւն։

Հար—ց

ԲԵՐԲԻ (Անդրկասպ. շրջան).—Դեկտեմբ. 20-ին կայացաւ ծխական ժողով երեցփոխանական և հոգաբարձական նոր ընտրութիւններ կատարելու։ Երեցփոխ վերընտրւեց պ. Պօղոս Արզումանեան, հոգաբարձական թեկնածուներից ընտրւեցան պ. պ. Բալասան Բաբախանեան և Ցարութիւն Գէորգեան, անձնափոխանորդներ՝ պ. պ. Մեղրակ Ջալալեան և Բէկլար Մելիք-Օհանջանեան։ Իսկ վերստուգիչ յանձնախմբի անդամները ընտրւեցան պ.պ. Ցարութիւն Սաֆարեան և Սարգիս Գասպարեան։ Պէտք է չմոռնալ, որ դպրոցն է այս հեռաւոր, փոքրիկ հայ գաղութի կեանքի երակը և նրա միակ մխիթարութիւնն ու պարծանքը։

— Զնայած հայկական կենտրոններից, հարազատ միջավայրից մեկուսացած իր վիճակին, այնուամենայնիւ, տեղիս հայութիւնը մասնակից է եղել իր հալածական, թշւառ, փախստական եղբայրների ցաւերին ու տանջանքներին և մի քանի անգամ դրամական օգնութիւն է հասցրել նրանց։ Բերբերի պարտաճանաչ ու զոհաբերող հայ գաղութը չի մոռնայ այսուհետև էլ շարունակել իր եղբայրական, անհրաժեշտ օգնութիւնը, եթէ, ինչպէս որ մի քանի անգամ գրեց թերթերում, այս շրջանում օգնութեան գործը կազմակերպելու և կանոնաւոր հիմքերի վրայ դնելու համար հայկական գլխաւոր կենտ. գործօն մարմիններից ուղարկւած մարդիկ լինեն։

Ս. Ս.

ՆԻԺ (Նուխու գաւ.)—Եղանակները մեզ մօտ մինչև այժմ վերին աստիճանի տաք են։ Իրար յաջորդող յաճախակի անձրևները, ցերեկւայ անուշ արևը և լուսնկայ մեղմ գիշերները գարունից են խօսում մեզ մօտ։ Արևոտ տեղերում ձնծաղիկները բացւել են, ցանքսերը կանաչին են տալիս, ծառերը բողբոջակալել են։

Հ. Ղուկասեան

ԷՋՄԻԱԾԻՆ.—Յունւարի 4-ին Էջմիածնում կնքեց իր մահկանացուն Էջմիածնի միաբանութեան անդամ Բարգէն վարդապետը, իսկ յունւարի 5-ին տեղի ունեցաւ հանգուցեալի թաղումը։ Հանգուցեալ Բարգէն վարդապետը երիտասարդ հասակում զոհ գնաց բծաւոր տիֆին. հիւանդութիւնը տևեց մի քանի օր։ Չնայած բժշկական լայն օգնութեան և գործ դրած բոլոր ջանքերին, հնարաւոր չեղաւ փրկել հանգուցեալի երիտասարդ կեանքը։ Բարգէն վարդապետը միաժամանակ մի քանի պաշտօն էր վարում այստեղ. նա Սինոդի անդամ էր, «Արարատ» լրագրի խմբագիր, որբանոցի վարչութեան նախագահ, իսկ վերջերս Ղարաբաղի թեմի թեմակալ առաջնորդի թեկնածու։ Ականատեսները պատմում են, որ հանգուցեալը գաղթականութեան հոսանքի սկզբի ամիսներում ընդարձակ ծառայութիւններ է մատուցել։

Ա. Մալխասեան

ԲԱԳՈՒ.—Ծրագալոյսի երեկոն ս. Լուսաւորչաց եկեղեցում անցաւ հանդիսաւոր։ Հաւաքւել էր մեծ բազմութիւն նաև Բալախանիից։ Երգում էր Միլլանի դպրոցի տեղը Արմենակ Ահարոնեանը սօլօ և խմբի հետ միասին։ Նրա լիրիկօ - դրամատիկ ձայնը գրաւիչ էր և հնչեղ, որ շատերի վրայ մեծ տպաւորութիւն է թողել։ Տեմբրը գեղեցիկ է և անշուշտ բնական։ Մի քանի տարւայ ձայնի մշակումը նրան կը հասցնի փայլուն ապագայի։ Ինչ վերաբերում է պ. Մայիլեանի երգեցիկ խմբին, նա աւելի քան երաժշտական է և կան տեղեր, երբ ունկնդիրը արտասւելու չափ զգացւում է։ Ս. Լուսաւորչաց եկեղեցու երգեցիկ խումբը միանգամայն կանգնած է իր բարձրութեան վրայ։

Ա. Սարգսեան

Վ. ԱԳՈՒԼԻՍ.— Շրջանիս գործակալի չափաբերական մատեաններից երևում է, որ 6 գիւղում, մօտ 4 ամսւայ ընթացքում, մեռել են 400 հոգի բնչպացուից (?)։ Տանակերտ գիւղում նոր մեռել են դիֆտերիտից մէկ կին և մի աղջիկ։ Բաղաբերդ գիւղում այդ հիւանդութիւնից մեռել են 3 երեխայ։ Ապրակունիսի վանքից բերել են «հազարափրկիչ»-ը ոչ միայն ազացիք, տանակերտցիք, այլև «լուսաւորւած» ագուլեցիք։ Մարդիկ, փոխանակ հակադիֆտերիտային շիճուկ բերելու, 40—50 ռուբ. ծախս են անում և «մատաղը» բերում, համբուրում և վարակման թոյնը անմեղ երեխաների մէջ աւելի տարածում։ Մինչև Երբ...

Բժ. Ա. Տէր-Ցովհաննիսեան

ԳՈՐԻ.—Դեկտեմբերի 26-ի երեկոյեան «Հացահատիկ հաւաքող յանձնաժողովը» հայոց դպրոցի շէնքում քաղաքիս հայ հասարակութեան ներկայացուցիչներին Էջմիածին ուղարկած 989 փ. ալիւրի և լոբու հաշիւը։ Մնացած 10 ր. 6 կոպէկը հասարակութեան համաձայնութեամբ որոշւեց ուղարկել Տ. Նազարեանի ճաշարանին։ Այսօրինակ հասարակական հաշւետւութիւնը շատ կարևոր է ժողովրդի վստահութիւնը ձեռք բերելու տեսակէտից։ Նա իր աչքով տեսնում է, թէ ուր է գնում նւիրաբերած լուման և երբեք չի վարանում ապագայ ժողովարարութիւնների ժամանակ։ Ցանկալի էր, որ տեղիս Կ. Հ. Բ. Ը. ճիւղը ևս ներկայացնէր իր եռամեայ գործունէութեան հաշիւը, այլապէս նա կը վայելի հասարակութեան անվստահութիւնը։ Համաձայն կանոնադրութեան, ճիւղը պարտաւոր էր նոյեմբեր ամսին ընտրել վարչութեան նոր կազմ, սակայն ցարդ այդպիսի բան չի արել։

Գ.

ԽԱՆՈՒԽԼԱՐ (Շարուր-Դար. շրջ.).— Բոլորեց տարին, ինչ տեղումս ապաստան են գտել մեր տարագիր հայ եղբայրներն իրենց ընտանիքներով։ Շատ էին նրանք, հազարներ։ Խանուխլարն ու շրջակայ հայ գիւղերը, պատիւ իրենց, ընդունեցին գրկաբաց ու սիրալիր։ Բայց «գաղթական» անունը ծանր էր շատերի համար, վաթանն անուշ ու հարազատ. օրերը տաքացան թէ չէ, մէկիկ-մէկիկ երկրի ճանապարհը բռնեցին։ Տեղումս մնում են մօտ 250 շունչ։ Վաթանի կարօտը նրանց էլ է մաշում, սակայն անճար են նրանք, ծայր աղքատ։ Մի քանի ուրիշ հանգամանքներ էլ դրանց հետ միասին արգելք են հանդիսանում նրանց հայրենիք վերադառնալուն։

Ձմեռ է այժմ, տաք շորի կարիքը մեծ, այն ինչ խեղճերը զուրկ են «Հագուստ» կոչւած բանից։ Ճիշտ է, ցնցոտիներ ունին, բայց նրանք էլ հազար ու մի բերաններ ունեն ցուրտն ընդունելու համար։ Շատերն են հիւանդ նրանցից, և մնացածներն էլ առողջ չեն մնայ ցաւից, քանի որ մերկ են ու բոբիկ։ Արդ, օգնութեան գործի ղեկը բռնած անհատների ու հիմնարկութիւնների ուշադրութիւնն ենք խնդրում. մտաբերեցէք ի թիւս ուրիշների և մեր գաղթականներին։ Առ այժմ տաք շոր տւէք նրանց. կարիքը մեծ է, ժամանակը պահանջում։

Անդամ տեղիս կոմիտէի

ՂԱՄԱՐԼՈՒ.—Գառնի-Բասարը բաղկացած է 32 հայ գիւղերից, իւրաքանչիւր գիւղում կան որոշ թւով գաղթականներ, որոնք միանգամայն զուրկ են ապրուստի միջոցներից և բժշկական օգնութիւնից։ Եղբայրական Օգնութեան անդամները անտարբեր են, նրանք դուրս չեն գալիս իրենց փափուկ սենեակներից, չեն շրջում գիւղերը, չեն հետաքրքրւում գաղթականների սոսկալի վիճակով։

Ն. Սարուխանեանց

ԹՈՐՈՍԸ*

(Անմոռաց Գալուստ Ալօյեանի յիշատակին)

Վարձած ձիաներով ճանապարհ ընկանք։ Պարզ օր էր, օդը թարմ։ Երբ մտանք Դարադիզ կիրճը, որ այդ պահին ծածկւած էր ձիւնի խոր շերտերով, սկսեց փչել Երասխի կողմից մի ցուրտ քամի։ Ստիպւած էի բաց անել յափնջիս և մէջը փաթաթւել։ Սակայն յափնջին էլ չօգնեց. քամու սուր սլաքները մտնում էին շորերի ամեն մի ծակ ու ծուկից և մարմինս պաղեցնում. այնտեղը հասաւ, որ այլևս չէի զգում, թէ ձիու վրայ եմ նստած։ Փորձեցի հետիոտն գնալ, շարժողութեամբ տաքացնել թմրած անդամներս, բայց այսպէս էլ ուրիշ անյարմարութիւն ներկայացաւ. Քարւանից յետ չմնալու համար, ստիպւած էի արագ-արագ քայլել, ձիու սանձից բռնած։ Կարճ ժամանակից յետոյ քրտնեցի և յոգնեցի, ուստի ձի հեծայ։ Քրտնած մարմինս աւելի զգայուն դարձաւ քամու հարւածներին, և ես բոլորովին փէտացայ։ Բարեբախտաբար շուտով կիրճից դուրս եկանք, և քամին կամաց կամաց դադարեց։ Իրիկնադէմին սառած, յոգնած հասանք Մարանդ քաղաքը, ուր քարւանսարայի մի մեծ սենեակում բոլորս միասին իջանք։

Առաւօտեան աչքերս բաց արի, տեսայ Գալուստը ծալապատիկ նստած թէյ էր խմում։

— Բարի լոյս, Թորոս, — բարևեցի նրան։

— Գիտես ինչ կայ, Թորոս,—շարունակեցի,—որովհետև այժմ գտնւում ենք «ազատ» Պարսկաստանում, ուստի այլևս կարիք չկայ քեզ կոչել քո կեղծ՝ Գալուստ անունով։ Այժմւանից քո իսկական Թորոս անունը կրիր։

Թէ Գալուստը և թէ նրա աշակերտներն իսկոյն գլխի ընկան, որ ես նրան նոր անուն տւի, և ոչ մի բանով զարմանք չյայտնեցին։ Իսկ թաւրիզցի երիտասարդներն ասածս հալած իւղի տեղ ընդունեցին։

Թաւրիզում Թորոսի նոր ծանօթները, որ նրան այսպէս էին յորջորջում, մինչդեռ նրա հին ընկերները յաճախակի սխալւում էին և «Գալուստ» էին կոչում։

— Ճիշտն ասած, մենք իսկի լաւ չգիտենք, թէ ո՞րն է նրա իսկական անունը, և ո՞րն է կեղծը,—տարակուսանքով ասում էին թաւրիզցի մեր ճամբաընկերները։

Երկու տարուց աւել մնացինք միասին Պարսկաստանում, մեծ մասամբ Սալմաստում, և Թորոսն այդ ժամանակամիջոցում շատ զէնք պատրաստեց. Նա Դ.-ն հայ կրէզոնը դարձաւ։

—

Ռուսաստան վերադառնալիս հանգամանքներն այնպէս դասաւորւեցին, որ իմ ճամբաընկերս միայն Թորոսն եղաւ։ Այս անգամ բռնեցինք Ղարադաղի ուղին, Խուդաֆիրինի կամրջից անցնելու նպատակով։ Ղարադաղում գիշերն իջևանեցինք Սարանդ թուրքաբնակ գիւղում։ Մեր հիւրընկալ ղարադաղցին աշխատում էր հիւրերին մեծարել որքան իր ձեռքը կը գար։ Նա մեր տրամադրութեան տակ դրեց իր նոր կառուցած «օթախը» և ոչ թէ գոմի օդան։ Թէև «օթախի» պատուհանները դեռ փեղկեր չունէին և դրսի սառն օդն ազատ ներս էր մտնում, բայց բուխարում վառած չոր կրակը բաւականին տաքացրել էր սենեակը։ Շուտով ընթրիք բերին, գոմշի մսից եփած «բոզբաշ», որը բաւականին համեղ երևաց, սակայն սաստիկ իւղալի էր և դժւարամարս։ Գիշերն յափնջում փաթաթւած պառկեցինք բուխարու կողքին և պինդ քնեցինք մինչև լուսաբացը։ Առաւօտը թեթև դող զգացի մարմնումս, երևի մրսել էի բաց սենեակում։ Ճանապարհին, ձիու վրայ սկսեց մալարիայի նշանը՝ դողը. ձեռքերս այնքան ուժեղ էին դողդողում, որ իմ հաւատարիմ ձի Կապուտակը կարծում էր, թէ ես նրան շտապեցնում եմ, ուստի նա կամաց-կամաց քայլերն արագացնում էր և պատրաստ էր չափ ընկնելու։ Հասանք մի ձորի մի արևատեղ, ձիուց իջայ, կանաչ խոտի վրայ յափնջիս փռեցի, վրան պառկեցի, կողքս դէմ տւի արևին և Թորոսին յայտարարեցի, որ այլևս մտադիր չեմ ճանապարհս շարունակել, որ այստեղ եմ ուզում հանգստանալ և գիշերել. Խեղճ ընկերս մնացել էր շւարած. Սակայն մեր չարւադարները ստիպեցին ճանապարհ ընկնել, հաղորդելով, որ այս տեղը վտանգաւոր աւազականոց էր։ Դժւար էր ինձ համար տեղիցս վեր կենալ. արևը գուրգուրում էր երեսս, օդն այնքան պարզ էր, երկինքն այնքան կապուտակ. շրջապատող նռնենիների թփերը ճկւած էին՝ հասած ու ճաքած պտուղներով։ Որքան գուրեկան էր այդ պահին թթու-քաղցր նուռը։ Ինչ արած, պէտք էր վեր կենալ և հեռանալ այդ գեղեցիկ, բայց վտանգաւոր վայրից, նամանաւանդ որ անզէն էինք։

Չարւադարի կասկածներն իրականացան. Դեռ ձորից չէինք դուրս եկել, երբ հանդիպեցինք մի փոքրիկ քոչի. մի-երկու ընտանիք էին կանանցով և երեխաներով, ոմանք ձիաւոր, շատերը հետիոտն. տղամարդիկ բոլորն էլ զինւած էին։ Բարևեցինք և առաջ անցանք։ Երբ կիրճը մտանք, քոչւորներն եկան խառնւեցին մեզ հետ։ Թորոսն, ինչպէս սովորութիւնն էր, քթի տակին մի երգ էր մրմռում, ոչ ոքի ուշադրութիւն չդարձնելով։ Սակայն նրա երգելը դուր չեկաւ քոչւորներին, որ սկսեց դժգոհութիւն արտայայտել և վերջը հարցրեց, թէ երգիչն իր սիրահարական երգով «սաթաշմիշ» է լինում իրենց կանանց։ Միւս տղամարդիկ նոյնպէս բողոքեցին։ Մենք աշխատում էինք համոզել խանդոտ թուրքերին, թէ երգը սիրահարական բովանդակութիւն չունի և առհասարակ ոչ մի առնչութիւն չունի նրանց կանանց հետ, բայց ճար չեղաւ. Նրանք շարունակում էին բղաւել - ճղաւել և սպառնալ, մինչև որ կանաչ երեքանոցը չխոթեցի գլխաւորի ափը։ Նրանք փոխեցին ճանապարհը և հեռացան։

Գիշերն անցկացրինք մի թուրքաբնակ գիւղում և առաւօտը հասանք Երասխի ափին։

Խուդաֆիրինի ռուսաց մաքսատանը մեզ հետ մի անախորժ դէպք պատահեց։ Մենակութեան մէջ մաշւած բնաւորութիւն ստացած մաքսատան ծառայողը շատ խիստ վերաբերւեց դէպի մեզ, մանրազննին խուզարկեց մեր իրերը, առանձնացրեց մի քանի հատ մետաքսէ թաշկինակներս և չարւադարի եօթ զոյգ բրդէ գուլպաները, որ տանում էր Շուշի ծախելու։ Նա խուզարկեց չարւադարի գրպանները ու ծոցերը։ Որովհետև Թորոսը Պարսկաստանցու տարազով էր հագւած, ուստի նա էլ ենթարկւեց խուզարկութեան. խորամանկ ծառայողը նրա գրպաններից հանեց արտասահմանեան մի քանի հրատարակութիւններ, որոնցից, ինչպէս նկատեցի, ոչինչ չհասկացաւ։ Այդ բոլորը՝ թերթերը, գուլպաները և թաշկինակները՝ հաւաքեց մի չեմոդանի մէջ, կապարով կնքեց և մեզ հետ ուղարկեց Ջեբրայիլ։

— Այնտեղ կը քննեն, — ասաց նա խուլ ձայնով։

Նա մեզ հետ դրեց մի քանի սահմանապահ զինւորներ, որոնք մեզ սովորական, բանուկ ճանապարհով չտարան, այլ Երասխի ափով, ուր կառուցած էին սահմանապահ զինւորների կայարանները (պոստ)։

Իրիկնադէմին հասանք առաջին պոստը, որ մի փոքրիկ բերդ էր, կառուցած գետի ափին, մի բարձր բլուրի վրայ։ Աշխարհից կտրած այդ պոստում մենք սիրալիր հիւրասիրութեան հանդիպեցինք։

— Ամիսներով մարդու երես չենք տեսնում, ռուս լեզու չենք լսում,— գանգատւում էր ունտերը։

Մեզ համար սամովար դրին, ճուտ մորթեցին, ընթրիք պատրաստեցին։ Մենք էլ մեր կողմից նրանց մեծարեցինք մեզ մօտ եղած պաշարեղէնով և Թաւրիզից վերցրած ջէջէ օղիով։ Որտեղից որ էր դուրս եկաւ «հարմոնիկը», սկսեցին նւագել և պարել մինչև կէս գիշեր։

Բոլորակ լուսինն ողողում էր կաթնագոյն լոյսով մերկ ապառաժները, որոնց արանքում տեղ տեղ պայլուն էր տալիս Երասխի մակերևոյթը։

Ջեբրայիլում նորից զննեցին մեր իրերը, բայց թեթևակի. գուլպաների ու թաշկինակների համար վերցրին 18 կոպէկ մաքսավճար, իսկ թերթերն անգամ չնկատեցին սպիտակեղէնի արանքում։

Գիշերն անցկացրինք Ղաշար թուրքաբնակ գիւղում, իսկ միւս օրն արդէն Շուշի էինք։

Իմ մալարիան չքացաւ հէնց այն օրից, երբ մտայ Ղարաբաղի հողը։

Մխիթար

*) Տես «Հորիզոն» № 7.

digitised by A.R.A.R.@

ԹՈՒՐՔԱՑ ԿԵԱՆՔ

ԹՈՒՐՔ-ԹԱԹԱՐ ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Կովկասում առաջին թիւրքերէն թերթը «Հայաթ» (կեանք) լոյս է տեսել 1905 թւի յունիս ամսին, որից մի քանի ամիս յետոյ սկսւում են հրատարակել «Նուր» (լոյս) Պետերբուրգում, և «Ղազանի լրաբերը»։

Մի կողմից պատերազմական անցքերը, միւս կողմից ներքին կուլտուրական կեանքի շուրջը յարուցւած խնդիրները — դպրոցների բարենորոգութեան, մասն. կրօնաւորութեան իրաւունքների լայնացման, կուլտուրական ու բարեգործական ընկերութիւնների գործունէութեան և Պետ. Դումայի մասն. Ֆրակցիայի հարցերը, ըստ երևոյթին, մոռացնել էին տւել մամուլի տօնը, այն մամուլի, որի էջերում են քննել բոլոր այդ հարցերը։ «Ձէ որ մամուլն ամենից քիչ խօսում է իր մասին»։

Միայն մի քանի օր առաջ էր, որ Պետրոգրադից մի քանի թիւրք գրականագէտների ստորագրութեամբ մի նամակ է հասնում Բագւի թիւրքերէն թերթերին և մի հեռագիր Մուսլուայի թիւրք ինտելիգենտներից հեռեւեալ բովանդակութեամբ.

«Մեր ազգային վերածնութեան ու զարգացման ամենամեծ ազդակը, մամուլը իր տասնամեայ գոյութեան ընթացքում սովորեցրեց մեզ սիրել մեր ազգութիւնը, յարգել մեր մայրենի լեզուն։ Գնահատելով մեր մամուլի այս մեծ ծառայութիւնը՝ մեր սիրելի ազգի զարգացման օգտին, յոյս ունինք, որ նա աւելի կը զարգանայ՝ ծառայելով մեր ազգային կրթութեան, որով կը նպաստէ ազատելու ազգը խաւարից և գիտակցութեան բերելու նրան։ Սրտագին շնորհաւորում ենք մեր ազգային մամուլն ու յանձին ձեր՝ ազգային վերածնութեան ծառայած վաստակաւորներին։ Մաղթում ենք, որ զարգանայ մեր ազգային մամուլը, և մեր մտաւորութը բարձրանայ ազգային ոգով ու քաղաքակրթութեամբ»։

Մեր հարեւանների կուլտուրական այս տօնն իսկապէս շնորհաւորելի է։ Ընդամենը 10 տարւայ ընթացքում, մեդրէսէների կրօնական կրթութիւնից սացի, մայրենի լեզւով կարդալու հաճոյքը ոչինչ չգտնող ռուսական մահմեդականները՝ մի ամբողջ շարք կուլտուրական հիմնարկութիւններ են ստեղծել, մեծաքանակ պարբերականներ ու գրքեր են հրատարակել և, առհասարակ, անազին թռիչք են գործել ազգային-կուլտուրական հողի վրայ՝ շնորհիւ մամուլի։

Ռուսաստանում ու Կովկասում մահմեդականների պարբերական հրատարակութիւնների թիւը ներկայումս հասնում է մօտաւորապէս քսանի։ Թիւրք օրաթերթերը թւով առնւազն երեք անգամ աւելի են Կովկասի հայ լրագիրներից։

Սուրէն

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Րէչ»-ին Փարիզից հաղորդում են, որ անսպասելի կերպով Պոլիս են հասել 50,000 գերմանացի, կանխելու համար մայրաքաղաքում էնւէր փաշայի դէմ սպասւող ապստամբութիւնը։

— „Нов. Вр.“-ն ասում է, որ Կովկասեան ճակատում թիւրքերն ունէին 200,000 մարդ. գլխաւոր ոյժերը կենտրոնացած էին Էրզրումի և Ալաշկերտի գծերի վրայ։ Կարելի է ասել, որ ներկայումս Էրզրումում կենտրոնացած է մօտ 120,000 թիւրք։ Ջարդւած, քաղցած, մասամբ զինաթափ եղած խոշոր թւով զօրքերի Էրզրում թափւելը աւելի շուտ մինուս է հանդիսանում բերդի համար։

— Բուլգարական թերթերը հաղորդում են, որ Կորֆու կղզում վախճանւել է սերբիական զօրավար Պուտնիկը։ Այս լուրը ճշտող տեղեկութիւններ առայժմ չկան։

— «Бирж. Вѣд.»-ին հեռագրում են Լոնդոնից, որ Տոկիոից ստացւած տեղեկութիւնների համաձայն, ապրիլի սկզբին Ռուսաստան և Անգլիա են այցելելու ճապօնական կաբինետի նշանաւոր ներկայացուցիչները Ռուսաստանի և Անգլիայի ներկայացուցիչների հետ կարևոր խնդիրների մասին խորհրդակցելու համար։

— Վիեննայի թերթերը հաղորդում են, որ Չեռնոգորիայի զինաթափութիւնը շարունակւում է։ Վիեննայում ստիպւած են խոստովանել, որ դրութիւնը Չեռնոգորիայում տարօրինակ է, որովհետև չեռնոգորական կառավարութեան բոլոր անդամները հեռացել են երկրի սահմաններից և ոչ ոք չկայ, որ աւստրիացիները բանակցութիւններ վարեն։

— Պետրոգրադում ստացւած տեղեկութիւնները հաստատում են, որ չեռնոգորական զօրքերը նորոգել են կռիւը աւստրիացիների դէմ։ Չեռնոգորցիներին գլուխ է անցել զօրավար Վուկոտիչ։

— Ռոտտերդամից հաղորդում են, որ Վիլհելմ կայսրն այս օրերս վիրահատութեան կենթարկւի և ապաքինելուց յետոյ կը մեկնի ռազմաճակատներից մէկը։

— Հռոմից հաղորդում են, որ Վիեննայում նոր արիւնահեղ ընդհարումներ են տեղի ունեցել այն բանի հետեւանքով, որ յունւարի մէկից հացի բաժինը գրեթէ կրկնակի կրճատւած է։ Իշխանութիւնը անկարող լինելով ոստիկանութեան միջոցով ճնշել անկարգութիւնը, ստիպւած է եղել զօրքեր կանչել։

— Սոֆիայի աւստրիական դեսպանատանը կայացած քննկեռում աւստրիական դեսպանը յայտարարել է, որ Չեռնոգորիան և Ալբանիան մտնելու են գերմանական բլոկի ազդեցութեան շրջանը։ Այդ բանը կազմելու է հաշտութեան պարտադիր պայմաններից մէկը։

— Գերմանական տեղեկութիւնների համաձայն, յունաց Կոստանդին թագաւորը վճռել է ընտանիքի և կառավարութեան հետ միասին տեղափոխւել Լարիսա։

ԱՐՈՒԵՍՏ ԵՒ ԳԻՏՈՒԹ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ

Երկուշաբթի, յունւարի 11-ին հայ դերասանների ընկերակցութիւնը բեմ էր հանել Շիրվանզադէի «Չար Ոգին»։ «Հորիզոնի» ընթերցողներին արդէն վաղուց ծանօթ է պիեսի բովանդակութիւնը, նրա գրական և բացասական կողմերը. մենք միայն մի երկու խօսք կասենք դերասանների խաղի մասին։

Նախ, որ սրահը լիքն էր հանդիսատես հասարակութեամբ, ներկայ էր նաև հայ գաղթականների գործով Ամերիկայից եկած միսսիան զեկավարութեամբ պ. պ. Մակ-Կուլլումի և Կրէյսի։

Անսամբլը բաւական ցոհացուցիչ էր։

Աբելեանը «Գիժ Դանէլի» դերը բաւական յաջող տարաւ, և երրորդ գործողութեան մէջ հասարակութիւնը վարձատրեց նրան բուռն ծափահարութեամբ։

Մանւէլեանը կախարդող Կնոջ դերում կատարեալ էր։ Իր շարժումները, ամենայն մանրամասնութեամբ, ուսումնասիրւած էին. և չնայելով դերը փոքր էր, բայց արտիստը կարողացաւ իրեն նկատելի դարձնել հասարակութեան։ Մանւէլեանի մասին շատ բան կարելի էր ասել. Ներկայ դէպքից օգտւելով չի կարելի մոռանալ և չյիշատակել, որ այսպիսի մի թարմերինճ դերասան, որը շարունակ իր դերը լաւ սովորում և յաջող գրիմ է անում, ցանկալի է, որ յաճախ բեմ դուրս գայ և իր գեղարւեստական խաղով հաճոյք պատճառէ հասարակութեան։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ալէքսանդրապոլ, 2 յունւ.

Թիֆլիսի հայ թերթերում վերջին ժամանակներս լոյս տեսան մի շարք թղթակցութիւններ Ալէքսանդրապոլից տեղիս փախստականների դրութեան և «Եղբայրական Օգնութեան» կոմիտէի գործունէութեան մասին։

Որովհետև այդ թղթակցութիւնները փաստացի չէին և նրանց մէջ սուած տեղեկութիւնները բոլորովին չէին համապատասխանում իրականութեան, որ քաջ յայտնի է տեղական ազգաբնակութեանը և կենտրոնական մարմինների Ալէքսանդրապոլի շրջանը եկած բոլոր ներկայացուցիչներին, կոմիտէն բոլոր ներկայացուցիչներին, կոմիտէն համարում է պէտք ամենիմ ամենամօտ միտքը կարիք չէր համարում ամեն անգամ գրել հերքումներ։

«Հորիզոն»-ի 278 համարում լոյս տեսած «Բողոքներ» վերնագրով խմբագրականը, թէև հիմնւած նոյն թղթակցութիւնների վրայ, բայց կրում է լուրջ մեղադրանքի բնոյթ «Եղբայրական Օգնութեան» կոմիտէների և մասնաւորապէս Ալէքսանդրապոլի կոմիտէի դէմ, դրա համար կոմիտէս որոշեց տալ «Հորիզոն»-ի միջոցով հետեւեալ համառօտ տեղեկութիւնները Ալէքսանդրապոլի շրջանի փախստականների դրութեան մասին։

Ճիշտ չէ, որ Ալէքսանդրապոլի շրջանում ապաստանած են՝ գիւղերում — 12,000 և քաղաքի հանրակացարաններում 2,500 փախստական։

Ամբողջ շրջանում այժմ բնակւում է իսկապէս 22,815 փախստական, որոնցից՝ գիւղերում — 15,971, քաղաքի հանրակացարաններում 2,604 և մասնաւոր տներում 4,240։

Թէ քաղաքի և թէ գիւղերի բոլոր փախստականներին խնամելու գործը — (բացի Ղարաքիլիսայի շրջանից, որտեղ անմիջական օգնութիւնը գտնւում է տեղական «Եղբայրական Օգնութեան» կոմիտէի ձեռքը) գտնւում է միմիայն «Եղբայրական Օգնութեան» կոմիտէի ձեռքում, որ տարել է և տանում է օգնութեան գործը սկսած 1914 թւի նոյեմբերի մէկից։

Քաղաքում բնակւող փախստականների դրութիւնը բոլորովին այն չէ, ինչպէս այդ նկարագրում է «բողոքագիրը»։

Քաղաքի հանրակացարաններում բընակւող փախստականները անհամեմատ աւելի օգնութիւն են ստանում և նրանց դրութիւնը շատ աւելի բաւարար է, քան գիւղում բնակւողներինը, որով բացատրւում է և այն, որ գիւղերում բնակւողները աշխատում են ամեն կերպ վերադառնալ քաղաք, իսկ քաղաքի փախստականները դժւարութեամբ են տեղափոխւում գիւղ։

Հանրակացարանների փախստականները ստանում են կոմիտէից բնակարան, վառելիք, լուսաւորութիւն, 2 ֆ. հաց և 5 կոպ. օրական (տեղական միջոցների սղութեան պատճառով, սկսած դեկտեմբերի 7-ից հացի և 5 կոպէկի փոխարէն տրւում է օրական 15 կոպ.), սապոն, տաքացրած ջուր, հագուստեղէն և այլն։

Բացի դրանից, սկզբում կոմիտէս, իսկ այժմ Քաղաքների Միութեան հաշւով, փախստականներին կոմիտէն տանում է բաղնիք 20—30 օրը մի անգամ։

Բոլոր 9 հանրակացարաններում կան վառարաններ միանգամայն բաւարար թւով և փախստականները երբէք չեն գանգատւել ցրտից։

Հանրակացարանների տաքութեան և մաքրութեան խնդիրը միշտ զբաղեցրել է կոմիտէս, որի անդամները պարբերաբար կատարել են վերստուգումներ։

Հանրակացարանների սանիտարական դրութեան վրայ հսկելու համար կոմիտէս հրաւիրել է 2 բժիշկ և 2 սանիտար, իսկ այժմ, երբ բժշկական գործը վերցրել է իր վրայ Քաղաքների Միութիւնը, հրաւիրւած են 1 ֆելդշեր և 2 սանիտար, որոնք համարեա ամեն օր շրջում են հանրակացարանները։

Հիւանդ փախստականներին խնամելու համար կոմիտէն տեղական «Երիտասարդական Միութեան» և «Ալագեազի Զաւակունք» ընկերութեան աջակցութեամբ բաց արաւ և պահում էր սկսած 1914 թ. դեկտեմբերի 27-ից փախստականների հիւանդանոց և նրան կից ամբուլատորիա, որ օգոստոսի 27-ին յանձնեց Քաղաքների Միութեան։

Հանրակացարանների թուլակազմ փախստականներին կոմիտէն տալիս է, համաձայն ֆելդշերի ասածի, ուժեղացրած սնունդ (կաթ, ձու և այլն)։

Կոմիտէն վկայում է, որ վերակացուհիները լինում են հանրակացարաններում ամենայն օր և այլ կերպ չէր էլ կարող լինել, որովհետև նրանք են բաժանում հաց փախստականներին։

Բացի այդ բոլորից, քաղաքում բընակւող փախստականների երեխաները (առայժմ 376 հոգի) սովորում են կոմիտէս բաց արած փախստականների դպրոցում (10 բաժ.) և ստանում են զգեստ, ոտնամաններ, դասական պիտոյքներ և ամենայն առաւօտ թէյ։

Մի բան ճիշտ է թղթակցութիւնների մէջ. այդ այն հանրածանօթ փաստն է, որ Ալէքսանդրապոլի փախստականները, ինչպէս և ուրիշ վայրերում, մեծ կարիք ունին հագուստեղէնի, ոտնամանների և անդրավորի։

Կոմիտէն իր ոյժերի չափ աշխատել է բաւարարել և այդ պահանջը. նա գնել է իր միջոցներով պիճակներ, գլխարկներ, մի քանի հազար զոյգ չուստեր և գուլպաներ և այլն։

Չունենալով իր տրամադրութեան տակ ազատ գումարներ, բացի տեղական նուիրատւութիւններից, կոմիտէս բազմաթիւ անգամ դիմել է նամակներով, հեռագիրներով և յատուկ պատգամաւորութիւնների միջոցաւ գանազան կենտրոնական և այլ բարեգործական հիմնարկութիւններին, խնդրելով շուտափոյթ հասցնել տեղիս փախստականներին հագուստ և անդրավոր։

Բայց ստացւած օգնութիւնը եղած կարիքի հանդէպ այնքան չնչին է, որ տալ փախստականներին ամենաանհրաժեշտը անգամ կոմիտէս հնարաւորութիւն չէ ունեցել, հակառակ իր բուռն ցանկութեան և բոլոր ջանքերին։ Բողոքելու գլխաւոր առիթը, սակայն, հագուստի և անդրավորի պակասն է, որի համար կոմիտէն պատասխանատու լինել չի կարող։

Բացարձակ զրպարտութիւն է «բողոքագրի» այն տեղեկութիւնը, որ իբր թէ հանրակացարաններում կան ամեն տեղ ցրտից ու քաղցից կուչ եկած մարդիկ, մեծ մասամբ կանայք և երեխաներ և որ «հացի, նպաստի և մանաւանդ հագուստի բաշխումն կատարւում է անկանոն»։

Դժբախտաբար առաջ չէ բերւած ոչ մի դէպք, որ կոմիտէս կարողանար հերքել այն փաստացի կերպով։

Բացի յիշւած 9 հանրակացարաններից, կոմիտէս վարձել է իբրև ժամանակաւոր դասաւորող կէտեր (распредѣлительные пункты) երկու մեծ բնակարան (նախկին զօրանոցներ), որտեղից ժամանակաւոր բնակեցրած փախստականները պարբերաբար տեղափոխւում են գիւղ։

Այդ կայանները անյարմար են մշտական բնակութեան համար և հնարաւորութիւն էլ չկայ նրանց յարմարացնել. կայաններում թէև կան վառարաններ, բայց անհնար է նրանց բաւականաչափ տաքացնել։

Այդ կայաններում ապրող փախստականներն էլ ստանում են բոլորը, ինչ որ տրւած է հանրակացարաններում բնակւողներին, այսինքն 2 ֆ. հաց և 5 կ. օրական, բաղնիք, սապոն, տաքացրած ջուր, վառելիք, լուսաւորութիւն և հնար եղածին չափ զգեստ։

Ի նկատի ունենալով շրջանիս փախստականների մեծ թիւը (տեղական ազգաբնակութեան 10 %-ից աւելի) սկզբում որոշւեց այդ ժամանակաւոր կայանների փախստականների մի մասը տեղափոխել ուրիշ գաւառներ, բայց երկար դիմումներից յետոյ դեկտեմբերի 8-ին պ. Նահանգապետի հետ ունեցած խորհրդակցութիւնից յետոյ պարզւեց, որ աւելի նպատակայարմար է տեղաւորել և այդ փախստականներին շրջանիս գիւղում։

Այդ արդէն կատարւել է և փախստականները ուղարկւած են գիւղ, իսկ այդ կայանները յանձնւած են իրենց տէրերին։

Ի վերջոյ կոմիտէս միանում է խմբագրութեանդ ցանկութեանը, որ փախստականների և նրանց օգնող ազգային և հասարակական հիմնարկութիւնների մասին տրւած տեղեկութիւնները լինէին փաստացի և հիմնւած անձնական անմիջական դիտողութիւնների և ոչ թէ ասէկոսէների վրայ։ Կոմիտէս պատրաստ է իր կողմից ամեն մի աջակցութիւն ցոյց տալ թերթերի թղթակիցներին և բոլոր փախստականների օգնութեան գործով հետաքրքրւողներին մօտ ծանօթանալու նրանց դրութեան և օգնութեան գործի կազմակերպութեան հետ Ալէքսանդրապոլի շրջանում։

Ալէքսանդրապոլի «Եղբայրական Օգնութեան» կոմիտէ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

Տփխիսի Գեր. Սրբազան Առաջնորդին յանձնւած է յօգուտ հայ փախստական որբերի, Սուխումի շրջանում «Լումա» թերթի վաճառումից առաջացած գոյացած նւէրները, որի համար շնորհակալութիւն եմ յայտնում նըւիրատուներին, ինչպէս և աշխատող անձերին։

1) ՍՆԳԼԵՏԱ գիւղից. Գ. քահ. Գաբաքեհեանի, հոգաբ. Գ. Միտիչեանցի, Հաջի-բէկ Կիւրինեանցի և աւ. ուս. Տիգ. Սողոմոնեանցի միջոցով 187 ռ. 43 կ.։ Նւիրատուներն են՝ Գ. Միտիչեան 13 ռ., Գիժէն քահ. Գարաբէհեան և Մարիամ Գալոյեան 10-ակ. ռուբլի, Հաճի-բէկ Կիւրինեան, Զատ. Գալոյեան 5-ական ռուբլի, Կ. Գալոյեան, Յ. Աւճեան, Աւ. Սիմոնեան, Յ. Օֆլեան 3-ակ. ռուբ., Բ. Կիւրինեան, Ս. Գալոյեան, Գ. Մինասեան, Կ. Գասումեան, Յ. Օհանեան, Գ. Մելէթյեան, Լ. Մինասեան, Ցակ. Գալոյեան, Յ. Խօբսուզեան, Մ. Վարդեան, Մ. Համալեան, Խ. Թոփալեան 2-ակ. ռ., Բ. Փարտութեան 1 ռ. 60 կ., Յ. և Մ. Եալանուզեան 1 ռ. 50 կ., Սաթենիկ Ջէյթունեան 1 ռ. 23 կ., Ա. Հէքիմեան, Յ. Եալանուզեան, Մ. Մելքոնեան, Յ. Զայլեան, Հ. Գալեան, Հ. Բուլբուլեան, Ե. Ջէյթունեան, Տ. Սողոմոնեան, ՈՃ, Գ. Գասպարեան, Յ. Շալգամճեան, Յ. Քէօսեան, Մ. Գարաբեհեան, Ա. Գասեան, Կ. Գոյուճեան, Յ. Թութեան, Ս. Գալոյեան, Նաա Գալոյեան, Վ. Խօբսուզեան, Ռ. Մինասեան, Մ. Մինասեան, Մ. Խօբսուզեան, Յ. Գալոյեան, Ա. Սարգսյեան, Մ. Թորոսեան, Յ. Ներսէսեան, Ա. Մարտիրոսեան, Գ. Գալոյեան, Ս. Փափազեան, Գ. Օհանեան, Ա. Կոնտակճեան, Ս. Գասպարեան, Ա. Գալէնճեան, Բ. Սէլվիեան, Ս. Խօբսուզեան, Խ. Ջիպուզեան, Ս. Սեդրեան, Եղիա Քերսէլեան, Ս. Քիւլեան, Գ. Վարբէճեան, Գ. Աւետիսեան, Մ. Քէշապեան, Ա. Քիւլճեան, Մ. Դանիէլեան, Մ. Քիւլեան, Վ. Ղազարեան, Ա. Եայլեան, Գ. Թոփալեան, Ա. Մարկոսեան, Ս. Թոփալեան, Գ. Թոփալեան, Յ. Աւստուրեան, Գ. Թոփալեան, Ս. Գոնդաքճեան, Յ. Թոփալեան, Նորահարս, Գ. Թոփալեան, Ապտակճեան, Մ. Թորոսեան, Լուսաբեր Թոփճեան, Ս. Մինասեան, Կ. Վարդէեան, Յ. Թոզլեան, Լ. Դանիէլեան, Գ. Մինասեան, Ս. Քէօսեեան, Ե. Տօմպալաճեան, Ա. Թիւրքմէնեան, Կ. Աւետեան, Յ. Աւճեան, Յ. Թոզլեան, Յ. Թոփչեան, Տ. Մ. Մելեան, Յ. Արզումանեան, Տ. Սելվեան, Մ. Սելվեան, Կ. Թորոսեան, Ն. Սելվեան, Ն. Սելվեան, Կ. Թորոսեան, Գ. Մինասեան, Հ. Գահվէճեան, Գ. Մինասեան, Ծաղիկ Թոփ-Անթառամ Ներսէսեան, Ծաղիկ Թոփ. Գ. Աւետիքեան, Ալ. Արզումանեան, Գ. Աւետիքեան, Մ. Չոլաքեան 65 կ., Ա. Չոլաքեան 1-ակ. ռ., Մ. Չոլաքեան 65 կ., Զ. Եթումեան 75 կ., Ե. Ջէյթունեան, Գ. Ճզտանեան, Ն. Թոփալեան, Ս. Թիւլեան, Ա. Սարգսեան, Աշըղ-Արթէն, Յ. Քերսելեան, Յ. Քիւլեան, Յ. Աւետուրեան, Յ. Քիւլեան, Կ. Թոփչեան, Տիգ. Թասաեան, Ս. Եայլիեան, Ցակ. Ուզունեան, Մ. Չագրեան, Յ. Թերզիեան, Հր. Անդրէասեան, Ս. Ղաքէօճեան, Ա. Կոնտակճեան, Գ. Ղազարեան, Գ. Մալխասեան, Նշ. Գարազարեան, Յ. Ջիպիլեան, Հ. Մարգարքեհեան, Արիստիտէ Տերզեան 50-ակ. կ., Արիստիտէ Տերզեան 50-ակ. կ., Սրբուհի 40 կ., Եւա Մինասեան, Սրբուհի Քէօսահամալեան, Լ. Ուզունեան, Գ. Քէօսահամալեան, Յով. Վարբէճեան 30-ակ. կ., 23 հոգի 10—20 կ. իբրև «Լումայի» արժէք վճարողներից 4 ռ. 40 կ.։

2) ԼԱԹԱ գիւղից. Յարութիւն քահ. Նիկիթաեանի միջոցաւ 28 ռուբ.։ Նւիրատուներն են՝ Յար. քահ. Գրիգորեանց 1 ռ. 55 կ. Յ. Թերզեան, Աննա Դաղտէվրէնեան, Ա. Աւճեան, Յ. Զագրեան, Ա. Գասումեան, Յ. Աւետեան, Հ. Տօմբուլաղեան, Գ. Աւետեան, Մարիամ Սէլվեան, Ս. Նահաշեան, Մարիամ Սէլվեան, Ա. Զագրեան, Յ. Իւ 1-ական ռուբ., Յ. Աւճեան, Յով. Աւրայէլեան, Յար. Աւճեան, Յով. Աւճեան, Ղ. Դաղտէվրանեան, Մ. Թերզեան, Ն. Թերզեան, Մարթա Գապիկեան, Յ. Այտինեան, Օհ. Դանիէլեան, պ. Տրանեան, Ն. Եալանուզեան, Կ. Զաքեան, Ս. Մելքոնեան, Մ. Փափազեան, Յ. Մարգարեան, Ա. Քէչիչեան, Ա. Մելքոնեան, Մ. Մելքոնեան, Գ. Աւճեան, Գ. Քէչիչեան 50-ական կոպ., Մ. Մելքոնեան 45 կոպ., Փ. Աթակեան, Գ. Կոճեան 40-ակ. կոպ., Մ. Դանիէլեան, Հ. Աթակեան 30-ակ. կոպ., 8 անձ իբրև «Լումայ»-ի արժէք 20-ակ. կոպ. 1 ռ. 60 կոպ.

(Կը շարունակւի)

873 0—1

Խմբագիր՝ Ս. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վաճի նահանջի ժամանակ կորսւած է Էրզրում — Ջիթող գիւղացի Փաֆել Ելպակեան և Գարակասոսի Գայաճուգ գիւղի հիւանդանոցէն Եաչերուն Դաւիթեան։ Կը խնդրենք տեղեկութիւն ունեցողները բարի լինեն յայտնել Թիֆլիսի հայոց շտաբին կամ «Հորիզոն» խմբագրատան։

42 2—1

ՀՐԱՒԻՐՈՒՄ Է

Մի կրթւած օրիորդ կամ երիտասարդ անդամակ կին, որ կարողանայ անձնւիրաբար փոխարինել մօր՝ կիսաորբ երեխաների։ Նիւթական միջոցները սահմանափակ են։ Կարևոր դէպքում կարելի է տեղափոխւել ապրելու համար՝ հրաւիրող անձնաւորութեան տունը։ Առաջարկութիւնները գրաւոր դիմել. Почтамтъ предъявителю квит. газеты „Оризонъ“ за №...

P. S. Հրաւիրողը, եթէ մինչև ճաշ աւանձին զրադմունք ունենայ, այդ չի խանգարի գործին։

44 2—1

Լոյս տեսաւ

ГЕОРГІЙ МЕЛИКЯНЦЪ

„Культурно-историческое — развитіе — Армянскаго народа“

ԳԻՆՆ Է 25 ԿՈՊ.

Հայկ. կոմիտէներին և այլ ընկերութիւններին, որոնք կը կամենան մեծ քանակութեամբ տարածել այդ գիրքը — կուզարկւի 20—30% զեղջած վերադիր վճարով։ Դիմել Владикавказъ, Тарская ул., священнику Акопу Сарикяну.

17 4—3

Լոյս տեսաւ 2-րդ տպագրութեամբ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ՌՈՒՍ-ՀԱՅԵՐԷՆ

ԲԱՌԱՐԱՆ

Ընդարձակ և վերամշակւած

(18,000 բառ, 662 էջ)

ԳԻՆՆ Է 1 ռ. 25 կ.։ Վերադիր վճար 1 ռ. 73 կ.։

Նոյն հեղինակի՝

ՀԱՅ-ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

ԳԻՆՆ Է 1 ռ., վերադ. վճար. 1 ռ. 33 կոպ.։

Դիմել՝ Тифлисъ, Ваке, собств. д. А. И. Туманову.

846 30—2

ՄՍԿ. ՉՄՃԿԵԱՆԻ 1916 Թ.

— ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ —

Վաճառւում են Կովկասի քաղաքների նշանաւոր գրախանութներում

ՍՈՑԻՆԸ 20 կ., ՍԵՂԱՆԻՆԸ 20 կ.

Армянск. Календарь

10—6 съ предсказ., 20 к.։ 109

Բոլոր գրախանութներում վաճառւում

ՀԱՅԵՐԷՆ ԸՆԴԱՐՁԱԿ, ՄԱՆՐԱՄԱՍՆ ԵՒ ԳՈՒՆԱՏԻՊ

ՔԱՐՏԷԶ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

և

ՀԱՐԵՒԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԻ

(2-րդ տպագր. լրացրած)

Ըստ Լինչի և Օսւալդի, կազմեց Ա. Աբեղեան։

Գինն է 1 ռ. 25 կ., քաթանի վրա կպցրած՝ 2 ռ., ճանապարհածախք 40 կոպ., զուտարով 25% զեղջ։ Դիմել՝ Тифлисъ, Армянск. Семинарія, А. Абегіану, կամ՝ Редакція „Оризонъ“ А. Оганесянцу.

Հ 6—

ЗАПОРЪ

КАТАРРЪ ЖЕЛУДКА

ГЕМОРОЙ

ИЗЛѢЧИВАЕТЪ РАДИКАЛЬНО, ИСКЛЮЧИТЕЛЬНО

Пилюли „КАТАГЕМО“

М. ДЕЛАМУРЕ.

ПРОДАЖА ВЪ ЛУЧШИХЪ АПТЕКАХЪ И ВЪ АПТЕКАРСКИХЪ СКЛАДАХЪ

ИСКЛЮЧИТЕЛЬНЫЙ СКЛАДЪ ДЛЯ ВСЕГО КАВКАЗА

ЛАБОРАТОРІЯ М. ДЕЛАМУРЕ ТИФЛИСЪ ЭРИВАНСКАЯ ПЛ. ПУШКИНСКАЯ 3, ВЕРХНІЙ ЭТАЖЪ.

806 40—2

ՋԻԼԲԵՐՇԱՑ-ՇԱՊԵԼՆԻԿՈՎԱՅԻ

Նիկոլաեւսկայա փողոց, № 7. Բժ-Մինգրելսկու արհեստանոցի առաջին մօտ. Ընդունում են ամեն տեսակ բժիշկներ, տառ. և 8-ից երեկ. 8 ժամը։ Կարելի է բժշկել ըստ ցանկութեան առանց բոր-մաշինայի և ատամները հանել առանց ցաւի, թմրեցուցիչ գեղերի ներգործութեամբ։

Առաթարմամբրան ունի արհեստանոց, որտեղ ընդունւում են պատւէրներ ամեն տեսակի արհեստական ատամ. համար. պատւէրները կատարւում են շուտ։ Արհեստական ատամները սկսած 1 ռ. 50 կոպէկից և վեր։

24 25—

ԱՌՈՒՏ. ԵՒ ԱՐԴԻՒՆ. ՄԻՆԻՍՏՐ. ԻՐԱՒԱՍՈՒԹ. ՆԵՐՔՈՅ ԳՏՆՈՂ

ՀԱՃԽԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Ն. Ո. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

(Գոյութիւն ունի 1895 թւից)

ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

Դասընթացը 4-ամսեայ՝ ամենօրեայ պարապմունքներով։ Խնդիրների ընդունելութիւնը դեկտեմբերի 15-ից։ Պարապմունքների սկիզբը յունւարի 15-ից 1916 թ.։ Ծրագիրը և կանոնները ուղարկւում և տրւում են ձրիաբար, կուրսերի դիւանատանը, Թիֆլիս, Նիկոլայեւսկայա փողոց, № 22, հեռախօս № 7—44։

860 0—12

ԱՌՈՒՏՐԻ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆԱԲ. ՄԻՆԻՍՏ. ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ ԳՏՆՈՂ

Տ. Մ. ՓԻԼՈՅԵԱՆԻ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ

(Երկու սեռի համար)

Թիֆլիս, Միքայէլեան պրոսպ. № 24, հեռախօս 976։

Խնդիրների ընդունելութիւնը յունւարի 1-ից։ Զբաղմունքները կը սկսւեն յունւարի 15-ից։ Ծրագիրն ու կանոնները ուղարկւում և տրւում են ձրի, կուրսերի շէնքում։

862 15—1

Հրատարակութիւն «Լոյս» Ընկերութեան։

Дозв. воен. ценз.

Типографія „МАМУЛЪ“, Лорисъ-Меликовская ул., д. 22.

digitised by A.R.A.R.@